

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ГОСПОДАРСЬКОГО ТА
АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ

АГРАРНЕ ПРАВО

ступінь вищої освіти	Бакалавр
галузь знань	08 Право
спеціальність	081 «Право» (081 «LAW»)
освітня програма	«Право» («LAW»)

Вінниця – 2025

Навчально-методичні матеріали з навчальної дисципліни «Аграрне право» для здобувачів вищої освіти спеціальності 081 «Право» (081 «Law») освітньої програми 081 «Право» (081 «Law») СО «Бакалавр» «22» січня 2025 року. 70 с.

Навчально-методичні матеріали містять анотацію дисципліни, тематичний план дисципліни, навчальну програму дисципліни, плани практичних занять, опис самостійної роботи, перелік рекомендованої літератури та нормативно-правових актів, список рекомендованих сайтів, методи контролю, контрольні питання, тематику курсових робіт з курсу «Аграрного права».

Розробник:

Калаченкова К.О., к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського та адміністративного права

НММ затверджені на засіданні кафедри господарського та адміністративного права

Протокол від « 22 » січня 2025 року № _7_

Завідувач кафедри господарського та адміністративного права

Ліна ДОРОШЕНКО

© Калаченкова К.О., 2025 рік
©ДонНУ імені Василя Стуса, 2025 рік.

ЗМІСТ

Вступ

Навчально-методичні матеріали з навчальної дисципліни «Аграрне право» складені відповідно до освітньої програми «Право» для здобувачів вищої освіти спеціальності ступеня вищої освіти «Бакалавр».

Навчальна дисципліна «Аграрне право» є сукупністю правових знань про господарські, організаційні, земельні, трудові та інші відносини, які мають місце у процесі виробництва, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції. В умовах зростаючого інтересу до аграрного сектора економіки з боку вітчизняних та іноземних інвесторів і держави, пришвидшення процесів об'єднання сільськогосподарської виробничої діяльності з переробною і торгівельною, відкриття доступу до продовольчих ринків інших країн зростає потреба у відповідних спеціалістах з вищою юридичною освітою. Такі спеціалісти здатні конкурувати на ринку праці і можуть бути більш затребуваними саме для юридичного обслуговування аграрної та суміжних галузей економіки.

Основним матеріалом для формування комплексу систематизованих знань, навичок і вмінь здобувачів слугує аграрне законодавство, яке нараховує значну кількість нормативно-правових актів. Крім цього, увага приділяється вивченню нормативно-правових актів інших галузей права, положення яких також використовуються для регулювання певних аграрних відносин.

1. Анотація дисципліни

Навчальна дисципліна «Аграрне право» призначена для здобувачів вищої освіти бакалавріату спеціальності «Право». Вона спрямована на вивчення здобувачами основних інститутів сучасного аграрного права, вироблення навиків щодо правового аналізу норм аграрного законодавства для його застосування в конкретних життєвих ситуаціях.

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає у формуванні компетентностей, необхідних для розуміння природи основних інститутів аграрного права, механізму правового регулювання аграрних правовідносин; підготовці професіоналів, які, керуючись принципом верховенства права, здатні професійно застосовувати на практиці здобуті юридичні знання у сфері аграрного права та законодавства.

Набуті результати навчання та компетентності дозволять здобувачеві сформулювати здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що

передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Завдання курсу: набуття вмінь з володіння юридичною термінологією, яка застосовується в аграрному праві, юридичною технікою та правильного відтворення результатів професійної діяльності в юридичній документації, якою супроводжуються аграрні правовідносини; опанування засад, принципів і змісту галузі та інститутів аграрного права; набуття вміння реалізовувати та застосовувати норми аграрного та інших галузей права для захисту прав та інтересів працівників сільського господарства, суб'єктів господарювання, інших учасників аграрних правовідносин; розвинення спроможності вирішувати юридичні проблеми (конфлікти), які можуть мати місце у сфері аграрних правовідносин, застосовувати теоретичні знання для вирішення практичних ситуацій в професійній діяльності.

Предмет курсу: правове регулювання суспільних відносин, які мають місце при виробництві, переробці та реалізації сільськогосподарської продукції.

За результатами вивчення дисципліни слід очікувати наступні:

- *інтегральні компетентності (ІК):*

1. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

- *загальні компетентності (ЗК):*

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

- *спеціальні компетентності (СК):*

СК7. Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК8. Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Результати навчання (ПРН).

РН-3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН-4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми

РН-5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.

РН-6. Оцінювати недоліки і переваги певних аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН-8. Застосовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

РН-13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

РН-15. Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН-20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН-21. Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки

Рівень навчальної дисципліни «Аграрне право»

Навчальна дисципліна формує міждисциплінарні взаємозв'язки із іншими дисциплінами, такими як: «Теорія держави та права», «Адміністративне право», «Цивільне право», «Господарське право», «Трудове право», «Екологічне право»,

«Земельне право» та ін., знання яких здобувач повинен використовувати при вивченні дисципліни «Аграрне право».

Викладацький склад: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського та адміністративного права Калаченкова К.О.

Методика викладання, форми та методи навчання: методика проблемного навчання, евристичне навчання, модульно-рейтингова система навчання; форми навчання: традиційні та проблемні лекції, практичні заняття та інші.

При викладанні дисципліни використовуються методи усного/письмового опитування, тестування, аналіз законодавства, розв'язання практичних ситуацій.

Мови: українська.

2. Тематичний план дисципліни

№ п/ п	Назва тем	Кількість годин		
		лекції	практичні заняття	самоств. робота
Модуль 1				
Змістовний модуль № 1. Загальна частина				
1.	Аграрне право як самостійна галузь права.	2	2	4
2.	Правове забезпечення продовольчої безпеки	2	2	4
3.	Організаційно-правові форми аграрного виробництва	2	2	4
4.	Правовий статус громадян як суб'єктів аграрних правовідносин. Правове регулювання трудових відносин у сільському господарстві	2	2	4
5.	Правовий режим майна у сфері аграрного виробництва. Правове забезпечення використання та охорони земель й інших природних ресурсів у сфері аграрного виробництва.	2	2	4
Змістовний модуль № 2. Особлива і спеціальна частини				
6.	Інституційно-правове забезпечення аграрного виробництва	2	2	4
7.	Економіко-правовий механізм забезпечення аграрного виробництва	2	2	4
8.	Функціонально-правове забезпечення аграрного виробництва	2	2	4
9.	Захист прав сільськогосподарських товаровиробників і працівників сільського господарства	2	2	4

10.	Відповідальність за порушення у сфері аграрних правовідносин	2	2	4
11.	Правове регулювання окремих видів сільськогосподарської діяльності	4	4	4
12.	Правове забезпечення соціального розвитку села	-	-	8
13.	Основні риси аграрного права зарубіжних країн	1	1	8
14.	Європейська інтеграція та правові механізми вирішення конфліктів в аграрному секторі	1	1	8
	Усього	26	26	68

3. Навчальна програма дисципліни

Модуль 1

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ № 1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Тема 1. Аграрне право як самостійна галузь права

Поняття аграрного права і його особливості як галузі права України. Предмет, методи, принципи аграрного права. Сільськогосподарська діяльність. Аграрні правовідносини. Система аграрного права. Співвідношення аграрного права з іншими галузями права. Аграрна політика й аграрна реформа України, роль аграрного права в її реалізації.

Поняття і класифікація джерел аграрного права. Конституція і закони України як джерела аграрного права. Підзаконні акти як джерела аграрного права. Локальні нормативно-правові акти та їхня роль в аграрному праві. Значення судової і господарської практики в регулюванні аграрних відносин. Проблеми і шляхи удосконалення аграрного законодавства України.

Тема 2. Правове забезпечення продовольчої безпеки

Поняття та структура продовольчої безпеки. Правова основа забезпечення продовольчої безпеки. Заходи із забезпечення продовольчої безпеки. Правове забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції у процесі її виробництва та реалізації. Стандартизація та сертифікація сільськогосподарської продукції та продуктів харчування. Правові засади виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції. Правові аспекти поводження з

генетично модифікованими організмами. Гарантії забезпечення продовольчої безпеки.

Тема 3. Організаційно-правові форми аграрного виробництва

піввідношення понять сільськогосподарський виробник, сільськогосподарських товаровиробник, сільськогосподарське підприємство. Особливості правового статусу сільськогосподарських товаровиробників. Правовий статус державних сільськогосподарських підприємств, сільськогосподарських кооперативів, аграрних господарських товариств. Правовий статус фермерських господарств. Ведення підсобних сільських господарств та промислів. Об'єднання сільськогосподарських товаровиробників (господарські об'єднання, агрохолдинги, кооперативні об'єднання).

Особливості припинення і банкрутства сільськогосподарських товаровиробників.

Тема 4. Правовий статус громадян як учасників аграрних правовідносин. Правове регулювання трудових відносин у сільському господарстві

Загальна характеристика правового статусу громадян як суб'єктів аграрних правовідносин. Поняття та зміст членства в сільськогосподарських кооперативах, права й обов'язки членів сільськогосподарських кооперативів. Поняття та зміст права засновництва і участі громадян в аграрних господарських товариствах, їхні права й обов'язки. Право на ведення особистого селянського господарства.

Особливості правового статусу найманих працівників сільськогосподарських підприємств щодо організації і дисципліни праці у сільському господарстві, робочого часу і часу відпочинку, оплати й охорони праці у сільському господарстві.

Правове регулювання соціального страхування і пенсійного забезпечення сільського населення. Гарантії прав громадян як суб'єктів аграрних правовідносин.

Тема 5. Правовий режим майна у сфері аграрного виробництва. Правове забезпечення використання та охорони земель й інших природних ресурсів у сфері аграрного виробництва

Поняття і класифікація майна сільськогосподарських товаровиробників. Джерела формування майна сільськогосподарських товаровиробників. Особливості правового режиму майна сільськогосподарських товаровиробників різних організаційно-правових форм і форм власності. Орендні майнові правовідносини. Гарантії майнових прав сільськогосподарських товаровиробників.

Правовий режим земель сільськогосподарського призначення. Правові форми використання земель у сільському господарстві. Правова охорона земель сільськогосподарського призначення.

Правовий режим використання та охорони вод, надр, лісових ресурсів, об'єктів рослинного і тваринного світу у сільському господарстві.

Відповідальність за порушення вимог використання та охорони земель та інших природних ресурсів в аграрному виробництві.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ № 2. ОСОБЛИВА І СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНИ

Тема 6. Інституційно-правове забезпечення аграрного виробництва

Державна аграрна політика. Поняття, сутність, принципи і форми державного регулювання аграрного виробництва. Система органів державного управління аграрним виробництвом та їхні повноваження. Органи державного контролю в аграрному секторі економіки.

Повноваження органів місцевого самоврядування щодо забезпечення аграрного виробництва.

Організаційні форми юридичного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників. Основні права й обов'язки юридичної служби (юрисконсульта) сільськогосподарського підприємства.

Поняття сільськогосподарської дорадчої діяльності, правова основа її здійснення. Завдання та методи сільськогосподарської дорадчої діяльності. Поняття та ознаки сільськогосподарської дорадчої служби.

Тема 7. Економіко-правовий механізм забезпечення аграрного виробництва

Правове регулювання фінансування і кредитування аграрного виробництва. Правові засади підтримки сільськогосподарського товаровиробника. Правове регулювання цін і тарифів в аграрному секторі економіки. Правове регулювання оподаткування в аграрному секторі економіки. Правові засади страхування в аграрному секторі економіки.

Правова організація збуту сільськогосподарської продукції. Система договорів, якими опосередковується збут сільськогосподарської продукції.

Тема 8. Функціонально-правове забезпечення аграрного виробництва

Прогнозування та планування розвитку аграрного сектора економіки. Ліцензування сільськогосподарської діяльності. Надання державних та адміністративних послуг у сфері сільського господарства. Державний контроль у сфері сільського господарства. Державно-приватне партнерство у сільському господарстві. Правові аспекти інвестування та впровадження інновацій в сільському господарстві.

Тема 9. Захист прав сільськогосподарських товаровиробників і працівників сільського господарства

Гарантії прав та інтересів сільськогосподарських товаровиробників. Підстави захисту прав сільськогосподарських товаровиробників та працівників

сільського господарства. Способи захисту прав сільськогосподарських товаровиробників та працівників сільського господарства. Форми захисту прав сільськогосподарських товаровиробників і працівників сільського господарства.

Тема 10. Відповідальність за порушення у сфері аграрних правовідносин

Поняття, види і підстави відповідальності за порушення аграрного законодавства. Особливості дисциплінарної і матеріальної відповідальності учасників і працівників сільськогосподарських підприємств. Майнова відповідальність за порушення у сфері аграрних правовідносин. Відповідальність сільськогосподарських товаровиробників за порушення договірних зобов'язань і правил здійснення господарської діяльності. Адміністративна і кримінальна відповідальність за порушення у сфері аграрних правовідносин.

Тема 11. Правове регулювання окремих видів сільськогосподарської діяльності

Правове регулювання здійснення тваринництва. Скотарство і птахівництво як основні напрями тваринництва, їхня правова регламентація. Правове регулювання племінної справи у тваринництві. Правове регулювання здійснення промислового рибальства і рибництва. Правове регулювання бджільництва. Правове регулювання ветеринарного обслуговування.

Правові засади здійснення рослинництва. Правове регулювання діяльності з виробництва зерна. Правове регулювання діяльності з виробництва цукру; правовий статус бурякоцукрового комплексу. Правове регулювання насінництва. Правова охорона прав на сорти рослин.

Тема 12. Правове забезпечення соціального розвитку села

Правове забезпечення розвитку сільських територій. Правове регулювання житлового будівництва на селі. Правове регулювання дорожнього будівництва, транспортного сполучення, розвитку інженерної інфраструктури в сільській місцевості, сучасних систем зв'язку. Правове забезпечення розвитку системи освіти, медичного, культурно-побутового і спортивно-оздоровчого обслуговування жителів села.

Тема 13. Основні риси аграрного права зарубіжних країн

Поняття, зміст і джерела аграрного права зарубіжних країн. Систематизація і кодифікація аграрного законодавства в зарубіжних країнах. Правовий статус сільськогосподарського підприємства в зарубіжних країнах. Правовий режим майна сільськогосподарських підприємств в зарубіжних країнах. Договори сільськогосподарських підприємств у зарубіжних країнах. Правові форми агропромислової інтеграції в зарубіжних країнах.

Тема 14. Європейська інтеграція та правові механізми вирішення конфліктів в аграрному секторі

Правові засади врегулювання аграрних конфліктів у контексті адаптації законодавства України до права ЄС. Застосування Директив ЄС щодо вирішення конфліктів у сільському господарстві. Альтернативні методи вирішення спорів у аграрному секторі ЄС та їх імплементація в Україні. Європейські підходи до забезпечення прозорості та справедливості у вирішенні конфліктів. Судова практика ЄС у вирішенні аграрних спорів та її значення для української системи правосуддя.

4. Плани практичних занять

Змістовний модуль № 1. Загальна частина

Тема 1. Аграрне право як самостійна галузь права

Теоретичні завдання

1. Поняття аграрного права України (АП) і його особливості як галузі права України.
2. Предмет, методи і принципи АП України.
3. Аграрні правовідносини.
4. Система АП, співвідношення АП з іншими галузями права.
5. Поняття і види джерел АП.
6. Значення судової і господарської практики в регулюванні аграрних відносин.
7. Проблеми і шляхи удосконалення аграрного законодавства України.

Практичні завдання

Завдання 1. На підставі аналізу нормативно-правових актів наведіть приклади норм, які можуть бути застосовані для регулювання аграрних відносин, розподіливши їх за категоріями: а) норми Конституції; б) норми законів, підзаконних нормативно-правових актів; в) локальні нормативно-правові акти; г) судова практика. Визначте значення кожної категорії у правовому регулюванні аграрних відносин (1 бал).

Завдання 2. Визначте вид аграрних правовідносин, коло їх учасників, зміст і підстави виникнення правовідносин; підберіть нормативно-правові акти (не менше 5), норми яких визначають правовий статус вказаних суб'єктів (1 бал; варіанти на вибір):

- Загальні збори СТОВ (сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю) прийняли рішення про створення дочірнього підприємства з виробництва крафтових сирів та відкриття фірмового магазину.
- ФГ (фермерське господарство) отримало великий врожай яблук, для збору якого не вистачало власної робочої сили. У зв'язку з цим голова ФГ вирішив залучити сезонних працівників.
- Загальні збори СТОВ (сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю) прийняли рішення про збільшення статутного капіталу на 500 тис.грн. за рахунок внесення додаткових грошових і майнових внесків учасників СТОВ.
- ФГ і ПАТ уклало договори контрактації насіння соняшнику та цукрових буряків. ФГ вчасно і в повному обсязі виконало свої зобов'язання за договором. ПАТ прострочило виконання обов'язку щодо оплати поставленої продукції, внаслідок чого ФГ не змогло своєчасно виконати податкові зобов'язання перед бюджетом, а тому до нього були застосовані фінансові санкції.

Завдання 3. Підготуйте короткий огляд основних етапів аграрної реформи України та визначте, які проблеми залишаються актуальними на сьогодні. Запропонуйте можливі шляхи удосконалення правового регулювання у сфері аграрних відносин.

Завдання 4. Практичне застосування локальних нормативно-правових актів та роль судової практики в аграрному праві (1 бал; варіанти на вибір):

✓ Оберіть одного із сільськогосподарських товаровиробників (наприклад, фермерське господарство або агрохолдинг) і знайдіть у відкритих джерелах його статут або інші внутрішні нормативні акти. Проаналізуйте, які питання регулюють ці акти; визначте їх відповідність чинному законодавству; запропонуйте рекомендації щодо їх покращення.

✓ Знайдіть та проаналізуйте одне з судових рішень, пов'язаних з аграрними правовідносинами (наприклад, земельні спори, договірні відносини в аграрному секторі). Визначте, які норми аграрного права були застосовані судом; проаналізуйте аргументи сторін і висновки суду; запропонуйте можливі альтернативні варіанти вирішення спору.

Питання для обговорення.

1. Чи можна вважати аграрне право окремою галуззю права, чи це підгалузь цивільного або господарського права?
2. Чи відповідає сучасне аграрне законодавство України потребам розвитку сільського господарства?

3. Чи достатньо законодавчих механізмів для захисту прав аграрних підприємств?
4. Які правові ризики виникають у сфері аграрних правовідносин?
5. Чи потрібен Україні спеціалізований кодекс у сфері аграрного права?
6. Які основні правові проблеми існують у процесі реалізації аграрної реформи?
7. Чи є цифровізація аграрного сектору необхідною, і які правові виклики це створює?

Теми для СР у вигляді презентації:

1. Кодифікація як засіб удосконалення аграрного законодавства.
2. Роль аграрного права в забезпеченні продовольчої безпеки України.
3. Судова практика як джерело аграрного права: аналіз ключових рішень.
4. Європейський досвід правового регулювання аграрного сектору: можливості для України.
5. Цифровізація аграрного сектору: перспективи правового регулювання.
6. Аграрна політика України: цілі, напрями та правове забезпечення
7. Аграрна реформа в Україні: етапи, досягнення та проблеми
8. Державна підтримка аграрного сектору: правові аспекти
9. Регулювання ринку сільськогосподарських земель: особливості та правові виклики

Тема 2. Правове забезпечення продовольчої безпеки

Теоретичні завдання

1. Поняття і структура продовольчої безпеки (ПБ).
2. Заходи із забезпечення ПБ.
3. Поняття безпечності і якості сільськогосподарської продукції.
4. Державне регулювання безпечності і якості сільськогосподарської продукції.
5. Забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції при її виробництві і реалізації.
6. Гарантії забезпечення ПБ.

Практичні завдання

Завдання 1. На підставі аналізу законодавчих актів визначте основні положення та складіть (1 бал; варіанти на вибір):

- ✓ Алгоритм дій для отримання експлуатаційного дозволу оператором ринку.
- ✓ Процедуру державної реєстрації потужностей.

✓ Перелік умов забезпечення простежуваності сільськогосподарської продукції.

Завдання 2. На підставі аналізу законодавчих актів визначте основні положення та складіть (1 бал; варіанти на вибір):

- Юридичну консультацію для фермера щодо вимог до сертифікації органічної продукції.
- Юридичну консультацію для виробника добрива з питань безпечності та гарантій якості.

Завдання 3. Фермерське господарство уклало договір з підприємством про постачання насіння соняшника. Під час виконання договору виявилось, що постачальник надав насіння неналежної якості, що спричинило зниження врожайності. Господарство звернулося до суду.

- ✓ Визначте, які правовідносини виникли між сторонами,
- ✓ Назвіть нормативно-правові акти, що регулюють спірні правовідносини,
- ✓ Проаналізуйте можливі шляхи вирішення спору.

Завдання 4. Дослідження (1 бал; варіанти на вибір):

- Дослідити та підготувати аналіз конкретного випадку продовольчої кризи в Україні чи світі, її причини та правові шляхи подолання.
- Дослідити національні та міжнародні стандарти щодо безпечності та якості сільськогосподарської продукції, порівняти їх між собою.

Теми для СР у вигляді презентації:

1. Право на безпечні та якісні продукти харчування рослинного і тваринного походження.
2. Правове регулювання органічного сільського господарства.
3. Правові засади поводження з генетично модифікованими організмами.
4. Правові засади впровадження системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР).
5. Правове регулювання гарантій продовольчої безпеки в умовах глобального кризу (COVID-19, війна, екологічні катастрофи).
6. Правові аспекти запобігання фальсифікації харчової продукції.

Тема 3. Організаційно-правові форми аграрного виробництва

Теоретичні завдання

1. Загальна характеристика правового статусу сільськогосподарського товаровиробника.
2. Правовий статус державного і комунального сільськогосподарського підприємства.
3. Правовий статус сільськогосподарського кооперативу.
4. Правовий статус аграрного господарського товариства.
5. Правовий статус фермерського господарства.
6. Майнові, земельні та господарські правовідносини фермерського господарства.
7. Припинення сільськогосподарських товаровиробників. Особливості банкрутства сільськогосподарських товаровиробників.
8. Поняття та види об'єднань сільськогосподарських товаровиробників.

Практичні завдання

Завдання. Розв'язання ситуацій

1. Голова фермерського господарства Кузьменко одержав у банку кредит строком на 2 роки для придбання сільгосптехніки. Через рік Кузьменко помер. Банк звернувся до спадкоємців Кузьменка, які є членами фермерського господарства, з вимогою повернути кредит. Спадкоємці Кузьменка вважали, що якщо кредит був одержаний для потреб усього фермерського господарства, яке є юридичною особою, то немає підстав не тільки для дострокового повернення кредиту, а й взагалі члени цього господарства не несуть відповідальності щодо цих зобов'язань.

Дайте письмову відповідь на такі запитання: у якому порядку проводиться кредитування фермерських господарств; чи має право банк вимагати дострокового повернення кредиту; у якому порядку слід розглядати цей спір; яке рішення необхідно прийняти?

2. Новопокровська районна державна адміністрація прийняла рішення про виділення земельної ділянки Петренку із земель запасу, яка була в оренді ТОВ «Оріон», і зареєструвала фермерське господарство на його ім'я. Петренко після одержання розпорядження голови райдержадміністрації звернувся до ТОВ «Оріон» з вимогами звільнити земельну ділянку від посівів і надати йому право вільно користуватися нею. ТОВ «Оріон» відмовило у задоволенні вимоги Петренка через те, що земельна ділянка в натурі (на місцевості) не була йому

відведена. Унаслідок тривалих переговорів із ТОВ «Оріон» Петренко пропустив строк посівних робіт, а тому звернувся зі скаргою до районної ради.

Який порядок відведення земельних ділянок для фермерського господарства? Який порядок розгляду спорів, пов'язаних із відведенням земельних ділянок? Дайте письмову відповідь.

3. Три члени сільськогосподарського виробничого кооперативу (СВК) звернулися до адвоката за консультацією з питання можливості звернення до суду про визнання недійсним рішення позачергових загальних зборів та скасування державної реєстрації змін до відомостей про юридичну особу щодо відомостей про керівника юридичної особи. Адвокату вони повідомили, що були відсутні на цих загальних зборах, оскільки не отримували повідомлення про дату, час проведення та порядок денний загальних зборів. На їх думку на загальних зборах був відсутній кворум, встановлений статутом та законом. Як їм відомо зі слів інших членів СВК ці позачергові збори були скликані невідомими особами, які не мають відношення до кооперативу, а не правлінням кооперативу, як це передбачено законом.

Оцініть викладені членами СВК обставини і надайте консультацію щодо перспективи визнання недійсним рішення позачергових загальних зборів та скасування державної реєстрації змін до відомостей про юридичну особу.

4. Громадянин Хоменко у 2000 р. у Хмельницькій області з використанням земельної ділянки, наданої на праві постійного користування, заснував фермерське господарство (ФГ), членами якого на теперішній час є дружина громадянина Хоменка та повнолітні сини Андрій і Микола. У січні 2023 р. громадянин Хоменко помер, залишивши ФГ за заповітом синам. Андрій і Микола, приймаючи спадщину, звернулись до першої державної нотаріальної контори м. Хмельницького та оголосили про бажання поділити ФГ як цілісний майновий комплекс порівну, що і просили відобразити у свідоцтвах про право на спадщину за заповітом. Однак нотаріус відмовив в оформленні спадщини на таких умовах у зв'язку з тим, що земельна ділянка не належала спадкодавцю на праві власності, тому не може бути успадкована. *Дайте правову оцінку ситуації.*

5. Член ФГ і син голови ФГ, не погодився з рішенням голови ФГ про передачу в оренду 2/3 земельних ресурсів ФГ, вважаючи, що таке рішення має прийматися на загальних зборах всіма членами ФГ. Голова ФГ відповів, що законом не передбачено проведення загальних зборів, а у голови достатньо повноважень для розпорядженням майном ФГ. В минулому голова ФГ декілька разів збирав всіх членів ФГ, щоб спільно прийняти рішення і закріпити його письмово протоколом, проте такі зібрання не можна вважати загальними зборами ФГ. Син голови ФГ не погодився з такими аргументами і зазначив, що як член

ФГ буде звертатися до суду про визнання договорів оренди земельних ділянок недійсними з підстави непогодження цього рішення з іншими членами ФГ.

Дайте правову оцінку ситуації.

Теми для СР у вигляді презентації:

1. Особливості правового статусу сільськогосподарського товаровиробника порівняно з суб'єктами господарювання інших галузей народного господарства.

2. Види і правовий статус об'єднань сільськогосподарських товаровиробників України.

3. Особливості правового статусу СК (сільськогосподарського кооперативу).

4. Особливості управління ФГ (фермерським господарством).

Теми для СР у вигляді правового проєкту:

1. Підберіть та проаналізуйте судові рішення за 2019-2025 рр. з подібним предметом спору (не менше 3-х), стороною процесу у якому виступало ФГ (фермерське господарство). На підставі аналізу підібраних рішень коротко опишіть суть справи та підстави спору, запропонуйте авторський варіант вирішення проблеми з застосуванням юридичних інструментів та викладом у відповідній правовій формі (законопроект; акт правозастосування, інший юридичний документ).

2. Підберіть та проаналізуйте судові рішення за 2019-2025 рр. з подібним предметом спору (не менше 3-х), стороною процесу у якому виступав СК (сільськогосподарський кооператив). На підставі аналізу підібраних рішень коротко опишіть суть справи та підстави спору, запропонуйте авторський варіант вирішення проблеми з застосуванням юридичних інструментів та викладом у відповідній правовій формі (законопроект; акт правозастосування, інший юридичний документ).

3. Підберіть та проаналізуйте судові рішення за 2019-2025 рр. з подібним предметом спору (не менше 3-х), стороною процесу у якому виступало СТОВ (сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю). На підставі аналізу підібраних рішень коротко опишіть суть справи та підстави спору, запропонуйте авторський варіант вирішення проблеми з застосуванням юридичних інструментів та викладом у відповідній правовій формі (законопроект; акт правозастосування, інший юридичний документ).

Тема 4. Правовий статус громадян як суб'єктів аграрних правовідносин

Теоретичні завдання

1. Характеристика правового статусу громадян, як суб'єктів аграрних правовідносин.
2. Правовий статус членів с/г кооперативів: підстави та порядок виникнення і припинення права членства, права та обов'язки членів кооперативу.
3. Правовий статус учасників аграрних господарських товариств: підстави та порядок виникнення і припинення права участі, права та обов'язки учасників товариств.
4. Правовий статус членів фермерських господарств: підстави та порядок виникнення і припинення права участі, права та обов'язки учасників фермерського господарства.
5. Право на ведення особистого селянського господарства.
6. Правове регулювання трудових відносин у сільському господарстві.

Практичні завдання

Завдання 1. Розв'язання ситуацій

1. Громадянка Степанова отримала у спадок будинок у селі і земельну ділянку з цільовим призначенням «для ведення ОСГ». Вона спільно з чоловіком, який має статус безробітного і отримує допомогу по безробіттю, прийняли рішення переїхати у село і розпочати вести ОСГ. У зв'язку з цим у подружжя Степанових виникло питання щодо пенсійного забезпечення членів ОСГ. Підготуйте юридичну консультацію подружжю Степанових.

2. Дирекцією СТОВ прийнято рішення про реалізацію частини власновирощеної овочевої продукції серед найманих працівників (які працюють на постійній основі та за строковими трудовими договорами як сезонні працівники) з вирахуванням відповідних сум з наступної заробітної плати. Дайте правову оцінку рішенню дирекції СТОВ, зазначивши умови виконання цього рішення, підготуйте правозастосовний документ.

3. За наказом директора державного сільськогосподарського підприємства «Племресурс» його працівникам через недостатність коштів на рахунок підприємства було виплачено 50% заробітної плати в натуральній формі – поголів'ям племінних овець, ціна яких була визначена відповідно до ринкової вартості на момент виплати заробітної плати.

Які форми оплати праці застосовуються в сільському господарстві? Чи відповідає наказ директора вимогам чинного законодавства?

4. Доярка сільськогосподарського виробничого кооперативу Чугай не вийшла на роботу без поважних причин, внаслідок чого дві недоєні корови захворіли. Згідно із Правилами внутрішнього розпорядку в якості дисциплінарного стягнення правління кооперативу наклало на неї штраф у розмірі 150 грн та відрахувало із заробітної плати 520 грн за ветеринарні препарати, необхідні для лікування корів, які лишилися недоєними, та за вартість молока, яке господарство втратило через відсутність доярки на робочому місці. Чугай звернулася до суду із позовом про скасування рішення правління і визнання незаконними положень Правил внутрішнього розпорядку, якими передбачено штраф за порушення трудової дисципліни.

Яке рішення має прийняти суд? Дайте правову оцінку ситуації.

5. На засіданні правління сільськогосподарського виробничого кооперативу «Колос» щодо трудової дисципліни та організації праці були затверджені рішення:

- члену кооперативу слюсарю ремонтної майстерні Коваленку оголосити догану за відмову вийти на роботу у зв'язку із виробничою необхідністю у вихідний день;
- члена кооперативу Тищенка у зв'язку із виробничою необхідністю на 2 місяці перевести на роботу для заготівлі кормів;
- члена кооперативу Петренка виключити з кооперативу за систематичні порушення трудової дисципліни;
- розірвати трудовий договір з комірником Шевцовим за недбале ставлення до майна кооперативу.

Зробіть правовий аналіз прийнятих правлінням рішень. Який порядок накладення дисциплінарних стягнень у сільськогосподарському кооперативі? Яка компетенція органів управління кооперативу в таких питаннях?

Теми для СР у вигляді презентації:

1. Види членства у сільськогосподарському кооперативі.
2. Правові засади охорони праці у сільському господарстві.
3. Правове регулювання надання послуг сільського (зеленого) туризму.

Теми для СР у вигляді правового проєкту:

СТОВ, виробничі потужності якого знаходяться у районах активних бойових дій, фактично припинило свою господарську діяльність, розглядає

можливість релокації у безпечний регіон. На даний час СТОВ не може забезпечити своїх найманих працівників роботою, з частиною працівників втрачено зв'язок, ще частина працівників евакуювалися у безпечні регіони України.

Проаналізуйте чинне законодавство, за допомогою положень якого може бути врегульована описана ситуація, запропонуйте авторський варіант вирішення проблеми з застосуванням юридичних інструментів та викладом у відповідній правовій формі (акт правозастосування, інший юридичний документ).

Тема 5. Правовий режим майна у сфері аграрного виробництва. Правове забезпечення використання та охорони земель й інших природних ресурсів у сфері аграрного виробництва

Теоретичні завдання

1. Поняття і класифікація майна сільськогосподарських товаровиробників.
2. Джерела формування майна сільськогосподарських товаровиробників.
3. Особливості правового режиму майна сільськогосподарських товаровиробників різних організаційно-правових форм.
4. Орендні майнові правовідносини у сфері аграрного виробництва
5. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення. Правові форми використання земель у сфері аграрного виробництва.
6. Орендні земельні правовідносини у сфері аграрного виробництва.
7. Правовий режим використання та охорони вод, надр, лісових ресурсів, об'єктів рослинного і тваринного світу у сфері аграрного виробництва.
8. Правова охорона земель й інших природних ресурсів у сфері аграрного виробництва. Відповідальність за порушення вимог використання та охорони земель й інших природних ресурсів у сфері аграрного виробництва

Практичні завдання

Завдання 1. Складіть алгоритм дій щодо збільшення розміру статутного капіталу СТОВ (сільськогосподарським товариством з обмеженою відповідальністю) за рахунок додаткових внесків учасників

Завдання 2. Розкрийте інші речові права, на основі яких може здійснюватися діяльність сільськогосподарських товаровиробників

Завдання 3. Заступник директора державного сільськогосподарського підприємства «Україна» від імені підприємства уклав договір купівлі-продажу з

ПАТ «Сумський м'ясокомбінат», згідно з яким ДСП «Україна» відчужило 1/5 частину адміністративної будівлі, 1/3 частину продовольчого складу, земельну ділянку розміром 0,5 га, трактор, комбайн, два вантажних автомобілі та п'ять коней.

Наступного дня директор цього підприємства та голова сільськогосподарського переробного кооперативу «Промінь» уклали договори оренди ставка та ділянки лісу загальною площею 27 га, що належали державному сільськогосподарському підприємству «Україна».

Прокурор місцевої прокуратури звернувся з позовом до адміністративного суду про визнання договорів купівлі-продажу та оренди недійсними, мотивуючи тим, що майно повинно бути передано ПАТ «Сумський м'ясокомбінат» безоплатно тому, що 100% акцій ПАТ належать державі, а при укладанні договору оренди директор вийшов за межі своїх повноважень.

Оцініть ситуацію. Зробіть письмовий правовий висновок щодо питань правомірності укладення вказаних вище договорів. Який порядок управління об'єктами державної власності?

Завдання 4. Громадяни України, що мешкають у Львівській обл., Власюк та Горбань, а також громадянин Литви Викитас, що мешкає в селі Журавлівка Белгородської обл. Російської Федерації, вирішили створити фермерське господарство (ФГ) на території Харківської обл. При цьому виникли правові питання, пов'язані з можливістю створення такого господарства громадянами різних держав, а також щодо правового режиму майна ФГ:

1. Власюк вважає, що всі вони мають право безоплатно отримати земельну ділянку в райдержадміністрації того району, де вони зареєстровані як мешканці.

2. Горбань вважає, що вони мають змогу отримати земельну ділянку на будь-якій частині території України, але звернутися можуть тільки до сільської, селищної або міської ради, на території якої вони мешкають або зареєстровані.

3. Власюк вважає, що майно господарства, включаючи землю, належить усім його членам, у тому числі й особам, з якими укладено контракт, на праві сумісної власності.

4. Горбань, посиляючись на те, що згідно із Законом України «Про фермерське господарство» ФГ є юридичною особою, висловив думку, що власником усього майна господарства, в тому числі й землі, є ФГ у цілому як юридична особа.

5. Викитас згоден із Власюком, але йому незрозуміло, чи можна угодою між членами господарства змінити правовий режим майна? Чи можливо таким же чином змінити правовий режим земельної ділянки?

Дайте правову оцінку ситуації. Викладіть письмово аргументовані відповіді на запитання: чи можливе створення ФГ громадянами України спільно з іноземними громадянами?

Який правовий режим майна, в тому числі й землі, у ФГ? Яку організаційно-правову форму сільськогосподарської підприємницької діяльності можуть обрати зазначені громадяни України та РФ?

Теми для СР у вигляді презентації:

1. Джерела формування майна сільськогосподарських товаровиробників.
2. Правові форми використання чужої сільськогосподарської техніки у власному виробництві.
3. Правове регулювання лізингових відносин у сільському господарстві.

Тема для СР у вигляді презентації:

1. Відповідальність за порушення вимог використання земель та інших природних ресурсів у сфері аграрного виробництва.
2. Права та обов'язки сільськогосподарських товаровиробників щодо використання та охорони земель сільськогосподарського призначення.
3. Цільове використання земель сільськогосподарського призначення: поняття, праві засади, проблеми теорії і практики.

Теми для СР у вигляді аналізу судової практики:

1. На основі аналізу актуальної судової практики сформулюйте рекомендації сільськогосподарським товаровиробникам щодо укладання та виконання договорів оренди землі сільськогосподарського призначення.
2. На основі аналізу актуальної правозастосовної практики сформулюйте рекомендації сільськогосподарським товаровиробникам щодо користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфитевзис).

Змістовний модуль № 2. Особлива і спеціальна частини

Тема 6. Інституційно-правове забезпечення аграрного виробництва.

Теоретичні завдання

1. Роль держави у забезпеченні аграрного виробництва. Державна аграрна політика та державне регулювання аграрного виробництва.
2. Система органів державного регулювання та контролю у сфері аграрного виробництва, їхні повноваження. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері аграрного виробництва.
3. Організаційні форми юридичного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників.
4. Поняття сільськогосподарської дорадчої діяльності, правова основа її здійснення. Поняття та ознаки сільськогосподарської дорадчої служби.

Практичні завдання

Завдання 1. З посиланням на нормативно-правовий акт назвіть орган державної влади або орган місцевого самоврядування, або державну установу, в чий повноваження входить прийняття рішення з наступного питання:

1.1. Голова правління СК, який займається вирощуванням свиней, дізнався про можливість отримання СК бюджетної дотації (спеціальної бюджетної дотації). Відповідно СК має подати передбачені законом документи.

1.2. Новостворене ФГ, яке вирощує велику рогату худобу м'ясної породи, потребує оформлення документів для продажу ВРХ у живій вазі.

1.3. Директор СТОВ прийняв рішення про розширення діяльності підприємства за рахунок вирощення насінневої продукції соняшника і кукурудзи, тому потребує атестації як суб'єкта насінневої діяльності.

1.4. Загальні збори СК прийняли рішення про організацію діяльності з надання ветеринарних послуг своїм учасникам. Відповідно СК повинен отримати ліцензію на здійснення цієї діяльності.

Завдання 2. На основі аналізу норм чинного законодавства визначте послідовність дій юрисконсульта у запропонованих ситуаціях:

1. Громадянин Іванов, член СВК, у зв'язку з досягненням пенсійного віку вирішив змінити членство у кооперативі на асоційоване. Про своє рішення він повідомив голову кооперативу, надавши відповідну письмову заяву.

2. Для оптимального забезпечення потреб сільськогосподарської діяльності голова ФГ вирішив взяти в оренду у державного

сільськогосподарського підприємства нежитлове приміщення, щоб переобладнати його у свинарник.

3. Громадянка Петрова, учасниця і одночасно директор СТОВ, вирішила ініціювати на наступних загальних зборах прийняття рішення про виключення зі складу учасників СТОВ громадянина Сидоренка на підставі того, що він не був присутнім на останніх трьох загальних зборах. На останніх зборах його відсутність завадила зібрати кваліфіковану більшість голосів і прийняти важливе рішення.

4. ФГ не змогло задовольнити протягом шести місяців після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями. Крім того у ФГ виникли борги по сплаті заробітної плати і податків. Голова ФГ прийняв рішення про звернення до суду щодо визнання господарства банкрутом.

Завдання 3. Під час перевірки стану продуктивності тваринництва в СВК «Корівка» спеціаліст Департаменту агропромислового комплексу обласної державної адміністрації виявив грубі порушення ветеринарно-санітарних правил щодо профілактики та ліквідації інфекційних хвороб тварин. У зв'язку з цим були прийняті рішення: 1) призупинити діяльність структурного підрозділу СВК – тваринницької ферми до усунення порушень вказаних ветеринарно-санітарних правил; 2) зобов'язати правління кооперативу звільнити з посади зоотехніка Василенка; 3) стягнути штраф з кооперативу у розмірі 20 мінімальних заробітних плат у дохід держави; 4) рекомендувати загальним зборам кооперативу оголосити догану голові кооперативу Ларіну.

Дайте письмовий висновок щодо прийнятих рішень.

Завдання 4. Через підвищення на організованому аграрному ринку ціни на цукор на 7% від рівня максимальної інтервенційної ціни за наказом Міністра аграрної політики та продовольства України було здійснено товарну інтервенцію на ринку цукру. Аграрний фонд України подав відповідну заяву до Кабінету Міністрів України, зазначаючи, що проведення товарних інтервенцій входить виключно до його компетенції, а в даному випадку взагалі потрібно застосовувати іншу процедуру для встановлення рівня рівноваги на ринку цукру, а саме – призупинення торгів даним товаром.

Дайте відповіді на запитання: що являє собою товарна інтервенція, до компетенції якого органу належить прийняття рішення про її проведення? Назвіть умови і порядок проведення товарних інтервенцій.

Теми для СР у вигляді презентації:

1. Сільськогосподарська дорадча служба: поняття, умови і порядок набуття статусу.
2. Система органів державного контролю в аграрному секторі економіки.
3. Сільськогосподарська дорадча діяльність: поняття, правова основа, умови і форми здійснення.

Тема 7. Економіко-правовий механізм забезпечення аграрного виробництва

Теоретичні завдання

1. Правові засади підтримки аграрного виробництва. Правове регулювання цін і тарифів в аграрному секторі економіки.
2. Правова організація матеріально-технічного та виробничотехнічного забезпечення сфери аграрного виробництва.
3. Правове регулювання оподаткування аграрного виробництва.
4. Правова організація збуту сільськогосподарської продукції.

Практичні завдання

Завдання 1. З посиланнями на норми чинного законодавства дайте відповіді на поставлені питання (3 бали, варіанти на вибір):

1.1 Голова новоствореного ФГ з відокремленою садибою подав документи про надання безповоротної фінансової допомоги у розмірі 100 тис.грн. на часткову компенсацію витрат на придбання першого трактора, комбайна, вантажного автомобіля. У переліку документів голова ФГ надав довідку, видану виконавчим комітетом сільської ради про те, що ФГ має відокремлену фермерську садибу. Комісія, яка проводить конкурсний відбір та формує реєстр ФГ, що отримали право на одержання фінансової підтримки, після розгляду документів, які надійшли від регіональної комісії, не визнала зазначене ФГ переможцем конкурсу і відмовила йому у наданні безповоротної фінансової допомоги на тій підставі, що садиба знаходиться за межами земельної ділянки, наданої для ведення ФГ. Про своє рішення комісія надіслала ФГ письмове повідомлення у триденний строк після засідання комісії.

Які умови і порядок надання ФГ безповоротної фінансової допомоги? Якими нормативно-правовими актами регулюється надання безповоротної фінансової допомоги ФГ?

1.2 Голова новоствореного ФГ звернувся до голови сільської ради з проханням надати безповоротну фінансову допомогу на придбання сільськогосподарських машин, будівництво тваринницького комплексу, облаштування фермерської садиби, однак отримав письмову відмову. Відмова була мотивована тим, що відповідно до чинного законодавства підтримка фермерських господарств здійснюється через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, а кошти місцевих бюджетів не можуть використовуватись для цих цілей. Голова ФГ звернувся до юридичної контори за консультацією.

З яких джерел і на які цілі передбачено надання фінансової допомоги ФГ? Якими нормативно-правовими актами регулюється надання фінансової допомоги ФГ?

1.3 СТОВ, яке займається молочним скотарством, подало заявку та документи на участь у конкурсі на часткову компенсацію відсоткової ставки за залученими у національній валюті банківськими кредитами. Серед документів СТОВ доклало копію кредитного договору на залучення коштів для закупівлі молодняка сільськогосподарських тварин. Після розгляду документів всіх учасників на адресу СТОВ надійшла письмова відповідь конкурсної комісії про відмову в наданні компенсації СТОВ у зв'язку з тим, що воно не входить до переліку конкурсантів, яким надається перевага при прийнятті рішення про часткову компенсацію відсоткової ставки за залученими у національній валюті банківськими кредитами.

Які умови і порядок надання часткової компенсації відсоткової ставки за залученими у національній валюті банківськими кредитами суб'єктам господарювання агропромислового комплексу? Якими нормативно-правовими актами регулюється це питання?

1.4. Між ФГ та Вінницьким відділенням Українського державного фонду підтримки фермерських господарств укладено договір про надання поворотної фінансової допомоги на придбання 3-х одиниць сільськогосподарської техніки у розмірі 450 тис.грн. строком на п'ять років. Для забезпечення виконання зобов'язань за договором ФГ передало у заставу дві нежитлові будівлі і трактор Т-40, загальною вартістю 450 тис.грн. ФГ порушило умови договору і не повернуло отриману фінансову допомогу згідно встановленого графіку та у повному обсязі. На момент закінчення дії договору має заборгованість у розмірі 150 тис.грн. З метою досудового врегулювання спору відділенням Українського державного фонду підтримки фермерських господарств направлено ФГ претензію. ФГ претензію визнало, проте посилаючись на відсутність коштів пропонує погасити заборгованість за рахунок продажу заставленого трактора Т-

40.

Яку відповідальність несуть ФГ за невиконання зобов'язань щодо повернення коштів, отриманих як поворотної фінансової допомоги? Якими нормативно-правовими актами встановлено таку відповідальність ФГ?

Теми для СР у вигляді презентації:

1. Правовий статус оптового ринку сільськогосподарської продукції.
2. Практичні проблеми використання договору контрактації сільськогосподарської продукції
3. Державне цінове регулювання у сільському господарстві.
4. Правове регулювання релокації сільськогосподарських підприємств.
5. Форми і види фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників в умовах воєнного стану.

Тема для СР у вигляді правового проєкту:

Підберіть та проаналізуйте судові рішення за 2020-2025 рр. з подібним предметом спору (не менше 3-х), предметом розгляду в яких було невиконання договору поставки сільськогосподарської продукції. На підставі аналізу підібраних рішень коротко опишіть суть справи та підстави спору та запропонуйте авторський варіант вирішення проблеми з застосуванням юридичних інструментів та викладом у відповідній правовій формі (законопроект; акт правозастосування, інший юридичний документ).

Тема 8. Функціонально-правове забезпечення аграрного виробництва

Теоретичні завдання

1. Прогнозування та планування розвитку аграрного сектора економіки.
2. Ліцензування та інші обмеження у сфері аграрного виробництва.
3. Надання державних та адміністративних послуг у сфері аграрного виробництва.
4. Державно-приватне партнерство.
5. Правові аспекти інвестування та впровадження інновацій у сферу аграрного виробництва.
6. Державний контроль у сфері аграрного виробництва.

Практичні завдання

Завдання 1. З посиланнями на норми чинного законодавства дайте відповіді на поставлені питання:

1. Територіальний орган Державної служби з питань безпеки харчових продуктів і захисту споживачів провів перевірку СК, яке займається вирощуванням цукрових буряків, на предмет виконання фітосанітарних заходів і обігу пестицидів та виявив наступне: а) складське приміщення СК, де зберігаються хімічні речовини, не має санітарного паспорту, на дверях відсутній попереджувальний напис, також на складі відсутні засоби механізації для проведення вантажно-розвантажувальних робіт; б) голова СК не надав сертифікати якості на два з чотирьох видів пестицидів, які зберігаються на складі; в) для осіб, які застосовують пестициди, не оформлені допуски (посвідчення) на право роботи із зазначеними пестицидами і агрохімікатами; г) СК не укладав договорів страхування ризиків від діяльності, пов'язаної із застосуванням пестицидів.

В своїх поясненнях голова СК зазначив, що пестициди зберігаються у цьому приміщенні тимчасово, оскільки складське приміщення, яке має санітарний паспорт, знаходиться на капітальному ремонті; допуски на осіб, які застосовують пестициди, не оформлюються у зв'язку з тим, що постійних працівників, які виконують ці роботи, на підприємстві немає, проте до роботи залучаються працівники з досвідом; хоча господарська діяльність у сфері зберігання та застосування пестицидів і агрохімікатів підлягає обов'язковому страхуванню, проте законодавством не визначено умов та порядку виконання цієї вимоги; страхові послуги коштують дорого і СК не має зайвих коштів на виконання цієї вимоги.

За результатами перевірки територіальний орган прийняв рішення про вилучення у СК пестицидів і притягнення голови СК до адміністративної відповідальності за ст. 83 КпАП України.

Проаналізуйте, які порушення допустило СК при зберіганні пестицидів. Визначте, чи входить проведення цієї перевірки до компетенції зазначеного органу. Оцініть рішення територіального органу Державної служби з питань безпеки харчових продуктів і захисту споживачів.

2. Територіальний орган Державної служби з питань безпеки харчових продуктів і захисту споживачів за результатами перевірки СК, яке займається заготівлею молока від осіб, які ведуть ОСГ, та подальшим збутом молокозаводам, виявив наступне: а) приймання молока від ОСГ здійснюється

без документа, що засвідчує епізоотичне благополуччя тварин у господарствах; б) СК не має лабораторії для визначення показників безпечності та якості молока; в) СК порушує вимоги щодо зберігання і охолодження молока, не веде обліку миття та санітарної обробки тари, в якій зберігається молоко, та транспортних засобів, які його перевозять; г) тільки один з двох молоковозів обладнаний холодильним обладнанням. Також стало відомо, що СК також приймає молоко від ОСГ, які не є членами цього кооперативу.

В своїх поясненнях голова СК зазначив, що довідки про епізоотичне благополуччя тварин, які утримуються в ОСГ, видаються на платній основі, тому ОСГ їх не оформлюють; в організації лабораторії потреби немає, оскільки аналіз безпечності та якості молока проводиться на молокозаводах після приймання молока; миття транспортних засобів проводиться після кожної доставленої до місця призначення партії молока миючими та дезінфікуючими засобами, дозволеними до використання, проте журналу обліку дійсно не ведеться.

За виявленими фактами територіальний орган Державної служби з питань безпечності харчових продуктів і захисту споживачів прийняв рішення про припинення діяльності СК з його подальшою ліквідацією.

Проаналізуйте, які порушення допустив СК при здійсненні діяльності з заготівлі та збуту молока. Визначте, чи входить проведення цієї перевірки до компетенції зазначеного органу. Дайте правову оцінку рішенню територіального органу Державної служби з питань безпечності харчових продуктів і захисту споживачів.

3. Департамент агропромислового розвитку перевіряв дотримання вимог земельного законодавства СТОВ, яке займається вирощуванням зернових. На підставі перевірки виявив наступне: а) СТОВ не оформило агрохімічні паспорти на земельні ділянки, які ним використовуються; б) частина земельної ділянки, взятої СТОВ в оренду, розміром за попередньою оцінкою до 0,5 га засмічена побутовими відходами; в) використання осадів стічних вод з метою удобрення ґрунтів здійснюється без отримання відповідного дозволу; г) СТОВ не надає інформацію департаменту агропромислового розвитку про застосування пестицидів.

В своїх поясненнях директор СТОВ зазначив, що оформлення агрохімічних паспортів не є обов'язковим для суб'єктів господарювання; СТОВ знаходиться на стадії підписання договору про вивіз побутових відходів, тому найближчим часом частина земельної ділянки буде звільнена від побутових відходів; про обов'язок отримання дозволу на використання стічних вод директор СТОВ не знав.

У зв'язку з цим Департамент агропромислового розвитку прийняв рішення про проведення агрохімічного обстеження ґрунтів з метою встановлення показників родючості і забруднення ґрунтів та встановлення можливого розміру шкоди, нанесеної СТОВ. Крім того Департамент склав протокол про адміністративне правопорушення і притягнення директора СТОВ до відповідальності за ст. 52 КпАП України.

Проаналізуйте, які порушення допустило СТОВ при використанні земель сільськогосподарського призначення. Визначте, чи входить проведення цієї перевірки до компетенції зазначеного органу. Оцініть рішення Департаменту агропромислового розвитку.

4. Територіальний орган Державної служби з питань безпеки харчових продуктів і захисту споживачів провів перевірку діяльності бойні, організованої ТОВ, за результатами якої виявив наступне: а) на частину тварин, які забиті на бойні протягом трьох днів до перевірки, відсутні документи, що засвідчують здоров'я тварин; б) деякі працівники бойні працюють без спецодягу і спецвзуття; дезінфікуючі килимки у необхідних місцях відсутні; в) журнал обліку перед забійного ветеринарного огляду тварин ведеться несистематично; г) документи, які підтверджують проходження персоналом бойні медичного огляду, відсутні.

В поясненнях керівник ТОВ зазначив, що документи, які засвідчують здоров'я тварин, будуть надані власником тварин найближчим часом; спецодяг і спецвзуття для працівників бойні закуплене, але ще не доставлене; медичний огляд персонал проходить кожні півроку, проте підприємство облік не веде.

За виявленими фактами та враховуючи, що всі туші тварин (на які надані документи, що засвідчують здоров'я тварин, та на які відповідні документи не надані) знаходяться разом в одному приміщенні, територіальний орган Державної служби з питань безпеки харчових продуктів і захисту споживачів прийняв рішення про заборону подальшої переробки та реалізації м'яса тварин, забитих протягом трьох днів до перевірки, і зобов'язав бойню здійснити їх знищення. Також за результатами перевірки прийнято рішення зупинити діяльність бойні до усунення всіх виявлених порушень.

Проаналізуйте, які порушення допустило ТОВ при здійсненні діяльності з забою тварин. Визначте, чи входить проведення цієї перевірки до компетенції зазначеного органу. Дайте правову оцінку рішення територіального органу Державної служби з питань безпеки харчових продуктів і захисту споживачів.

Теми для СР у вигляді презентації:

1. Правове регулювання надання адміністративних послуг у сфері сільського господарства.
2. Ліцензійний договір як правова форма використання сорту рослин, породи тварин.
3. Дозвільна система у сфері сільськогосподарської діяльності.
4. Правові засади державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин

Тема 9-10. Захист прав сільськогосподарських товаровиробників та працівників сільського господарства. Відповідальність за порушення аграрного законодавства.

Теоретичні завдання

1. Підстави захисту прав сільськогосподарських товаровиробників і працівників сільського господарства.
2. Позасудовий захист прав сільськогосподарських товаровиробників і працівників сільського господарства.
3. Судовий захист прав сільськогосподарських товаровиробників і працівників сільського господарства.
4. Поняття, види і підстави юридичної відповідальності за порушення аграрного законодавства.
5. Особливості дисциплінарної і матеріальної відповідальності учасників і працівників сільськогосподарських підприємств.
6. Майнова відповідальність за порушення у сфері аграрних правовідносин.
7. Відповідальність сільськогосподарських товаровиробників за порушення договірних зобов'язань і правил здійснення господарської діяльності.
8. Адміністративна і кримінальна відповідальність за порушення у сфері аграрних правовідносин.

Практичні завдання

Завдання 1. На підставі аналізу ситуації та законодавчих актів визначте форму і спосіб (способи) захисту та складіть послідовність дій щодо здійснення захисту у разі:

- Систематичного запізнення працівника на роботу.

- Пошкодження найманим працівником обладнання під час виконання роботи.
- Невиконання контрагентом умов господарського договору поставки мінеральних добрив.
- Незгоди сільськогосподарського товаровиробника з рішенням територіального органу Держпродспоживслужби про зупинення діяльності.

Завдання 2. Між громадянином Кириченко і ФГ укладений договір оренди земельної ділянки площею 1,5 га, яка належить громадянину на праві власності і виділена для ведення ОСГ, строком до 31 грудня. Наприкінці листопада громадянин Кириченко усно повідомив голову ФГ про небажання продовжувати договір оренди, оскільки має намір з весни самостійно обробляти належну йому земельну ділянку і вже придбав насіння кукурудзи для посіву. В свою чергу ФГ вже встигло провести осінні підготовчі роботи на зазначеній земельній ділянці. Голова ФГ направив громадянину Кириченко листа з пропозицією продовжити договір оренди на строком на один рік, збільшити розмір орендної плати і придбати у нього куплене насіння кукурудзи. Не дочекавшись відповіді на листа ФГ весною засіяло поля, у тому числі і земельну ділянку громадянина Кириченка.

У липні місяці громадянин Кириченко звернувся до суду з позовом до ФГ про відшкодування шкоди, заподіяної самовільним зайняттям земельної ділянки. Розмір шкоди обрахував шляхом помноження площі належної йому земельної ділянки на середню врожайність кукурудзи і її ринкову вартість на момент подачі позову.

Проаналізуйте відповідальність сільськогосподарських товаровиробників за порушення земельного законодавства. Дайте письмово правову оцінку ситуації.

Завдання 3. У жителів села спостерігалася масова загибель свійської птиці, що самі жителі пов'язують з використанням на полях сільськогосподарського кооперативу отрутохімкатів. Селяни подали до суду позов про відшкодування збитків, нанесених загибеллю свійської птиці. У ході розгляду справи з'ясувалося, що сільськогосподарський кооператив дійсно використовував отрутохімкати, однак голова кооперативу в усній формі попередив жителів села про те, що на полях будуть застосовані отрутохімкати, які можуть бути небезпечні для домашніх тварин та птиці. Однак дане попередження жителі проігнорували, продовжуючи випускати птицю на поля. На підставі установлених фактів суд відмовив селянам у задоволенні позовних вимог.

Проаналізуйте деліктну відповідальність сільськогосподарських товаровиробників? Дайте письмово правову оцінку ситуації.

Завдання 4. Рішенням загальних зборів членів СК Іванов був виключений із кооперативу за систематичне невідвідування загальних зборів. При вирішенні питання про виключення одночасно було прийняте рішення про виплату Іванову лише половини пайового внеску у строк через два роки після прийняття рішення про виключення. Іванов не оскаржував рішення про виключення, однак з іншими рішеннями не погодився, оскільки вважав, що кооператив повинен повернути йому земельну ділянку, яку він вніс як пайовий внесок негайно після прийняття рішення про виключення.

Проаналізуйте дисциплінарну відповідальність членів сільськогосподарського кооперативу. Дайте письмово правову оцінку ситуації.

Теми для СР у вигляді правового проєкту:

1. Підберіть та проаналізуйте судові рішення за 2019-2025 рр. (не менше 3-х) з подібним предметом спору щодо застосування віндикаційного позову в аграрних земельних відносинах. На підставі аналізу підібраних рішень коротко опишіть суть справ та підстави спору, запропонуйте авторський варіант вирішення проблеми з застосуванням юридичних інструментів та викладом у відповідній правовій формі (законопроєкт; акт правозастосування, інший юридичний документ).

2. Підберіть та проаналізуйте судові рішення за 2019-2025 рр. (не менше 3-х) з подібним предметом спору щодо відповідальності сільськогосподарського товаровиробника за порушення договірних зобов'язань. На підставі аналізу підібраних рішень коротко опишіть суть справ та підстави спору, запропонуйте авторський варіант вирішення проблеми з застосуванням юридичних інструментів та викладом у відповідній правовій формі (законопроєкт; акт правозастосування, інший юридичний документ).

3. Підберіть та проаналізуйте судові рішення за 2019-2025 рр. (не менше 3-х) з подібним предметом спору щодо захисту корпоративних прав учасників (членів) сільськогосподарських підприємств. На підставі аналізу підібраних рішень коротко опишіть суть справ та підстави спору, запропонуйте авторський варіант вирішення проблеми з застосуванням юридичних інструментів та викладом у відповідній правовій формі (законопроєкт; акт правозастосування, інший юридичний документ).

Теми для СР у вигляді презентації:

1. Адміністративно-господарські санкції за порушення правил здійснення сільськогосподарської діяльності.

2. Юрисдикційні та неюрисдикційні форми захисту прав сільськогосподарських товаровиробників.

3. Воєнний стан як підстава для звільнення сільськогосподарських товаровиробників від юридичної відповідальності.

4. Відповідальність громадян за спричинені збитки сільськогосподарському товаровиробнику.

5. Способи захисту прав сільськогосподарських товаровиробників у договірних відносинах

Тема 11. Правове регулювання окремих видів господарської діяльності у сільському господарстві

11.1. Теоретичні завдання

1. Загальні правові засади здійснення сільськогосподарської діяльності у тваринництві.

2. Правове регулювання ведення племінної справи у тваринництві.

3. Правове регулювання аквакультури.

4. Правове регулювання бджільництва.

5. Правове регулювання ветеринарного обслуговування

11.2. Теоретичні завдання

1. Правове регулювання здійснення рослинництва.

2. Правове регулювання діяльності з виробництва, зберігання і реалізації зерна.

3. Правове регулювання насінництва і розсадництва.

4. Правове регулювання виноградарства.

Практичні завдання

Завдання 1. Члени ФГ прийняли рішення про розвиток нового напрямку діяльності – м'ясного скотарства. Для цього ФГ придбало у племінного заводу 100 голів молодняку великої рогатої худоби. При передачі придбаних тварин зоотехнік племінного заводу попередив голову ФГ про обов'язок ФГ самостійно провести ідентифікацію тварин, повідомити ветеринарного інспектора про придбання тварин і якщо у господарстві вже є велика рогата худоба, то потримати придбаних тварин тиждень на карантині.

Проаналізуйте умови зайняття обраним видом діяльності, права та обов'язки осіб, які утримують тварин? Складіть алгоритм дій ФГ щодо організації обраного виду діяльності.

Завдання 2. Фізична особа – підприємець, яка займається вирощуванням соняшника, для проведення весняних польових робіт, придбала необхідну кількість насіння соняшника. Перед посівною підприємець вирішив не засівати всі площі соняшником і пропонував придбати залишок насіння іншим сільськогосподарським товаровиробникам за ціною його закупки у виробника насіння.

Назвіть умови зайняття діяльністю з вирощування та/або реалізації насіння. За яких умов фізична особа – підприємець мала право продавати залишки насіння соняшнику іншим сільськогосподарським товаровиробникам?

Завдання 3. Члени ОСГ вирішили створити пасіку. Для цього ОСГ придбало шість бджолосімей і на земельній ділянці, належній членам ОСГ на праві власності, розмістили шість вуликів. Проте власник сусідської земельної ділянки, засадженої соняшником, почав висловлювати незадоволення тим, що бджоли заважають йому, оскільки створюють загрозу укусів, і просив перенести пасіку ближче до лісу. Також члени ОСГ задумались щодо вимог, які висуваються до продажу меду та іншої продукції бджільництва.

Проаналізуйте умови зайняття обраним видом діяльності, включаючи вимоги до організації та утримання пасік, реалізації продукції бджільництва? Складіть алгоритм дій ОСГ щодо організації обраного виду діяльності.

Завдання 4. Департамент агропромислового розвитку при перевірці діяльності відкритого акціонерного товариства «Колос», основним напрямом статутної діяльності якого є реалізація насіння та садивного матеріалу, дійшов висновку, що воно може продовжувати займатися цим тільки після занесення його до Реєстру суб'єктів насінництва та розсадництва. Також Департамент зобов'язав товариство протягом року відраховувати до Державного резервного насінневого фонду України 5 % від обсягу насіння та садивного матеріалу.

Чи правомірні дії Департаменту агропромислового розвитку? Які вимоги передбачені чинним законодавством до юридичних осіб, що здійснюють реалізацію насіння та садивного матеріалу? Який порядок формування Державного резервного насінневого фонду України?

Завдання 5. Колишні члени рибрадгоспу Іваніна, Щедренко та Ковальов вирішили створити фермерське господарство, щоб займатися розведенням і виловом риби у ставку господарства. Проте в реєстрації їм було відмовлено через те, що дані особи не отримали ліцензії на здійснення діяльності, пов'язаної з промисловим виловом риби.

Чи правомірна відмова державного реєстратора? Які види сільськогосподарської діяльності підлягають ліцензуванню? Які правові засади

надання водного об'єкта у користування для ведення рибогосподарської діяльності?

Завдання 6. Обласне управління Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів при перевірці діяльності фермерського господарства «Медобори» виявило такі порушення: 1) фермерське господарство займається бджільництвом без відповідної ліцензії; 2) не отримано ветеринарно-санітарний паспорт, який вказує на реєстрацію пасік; 3) пасіки господарства розташовані не лише на землях, що належать ФГ на праві власності, а й на землях лісового фонду, при цьому на безоплатній основі.

У зв'язку з цим Управління Держспоживслужби вимагало усунення вказаних порушень і притягнення голови ФГ до адміністративної відповідальності.

Чи законні вимоги Управління? Які порушення допустило ФГ при здійсненні виробничо-господарської діяльності?

Завдання 7. Державний інспектор з племінної справи у тваринництві заборонив проведення господарської діяльності ПрАТ «Племресурс» тому, що даний суб'єкт не пройшов експертну оцінку суб'єкта племінної справи у тваринництві. Акціонерне товариство було створено в процесі реорганізації товариства з обмеженою відповідальністю, яке попередньо проходило таку оцінку, за результатами якої йому було надано статус суб'єкта племінної справи у тваринництві на необмежений строк. Голова акціонерного товариства стверджує, що ПрАТ є повним правонаступником ТОВ, зокрема і статусу суб'єкта племінної справи у тваринництві.

Чи відповідають чинному законодавству дії державного інспектора? Який порядок підтвердження статусу суб'єкта племінної справи у тваринництві при реорганізації товариства?

Теми для СР у вигляді презентації:

1. Використання і охорона прав на сорти рослин у сільському господарстві.
2. Бджільництво як вид підприємницької діяльності у сільському господарстві.
3. Поняття та види аквакультури як виду підприємницької діяльності у сільському господарстві.

Теми для СР у вигляді правового проєкту:

1. Підготуйте аналітичний огляд правового регулювання одного з видів сільськогосподарської діяльності у галузі тваринництва (на ваш вибір).

2. Підготуйте аналітичний огляд правового регулювання одного з видів сільськогосподарської діяльності у галузі рослинництва (на ваш вибір).

Тема 12. Правове забезпечення соціального розвитку села

Правове забезпечення розвитку сільських територій. Правове регулювання житлового будівництва на селі. Правове регулювання дорожнього будівництва, транспортного сполучення, розвитку інженерної інфраструктури в сільській місцевості, сучасних систем зв'язку. Правове забезпечення розвитку системи освіти, медичного, культурно-побутового і спортивно-оздоровчого обслуговування жителів села.

Питання для обговорення.

1. Сільські території як об'єкт аграрно-правового регулювання.
2. Сталий розвиток сільських територій та його правове забезпечення.
3. Правове регулювання сталого соціального розвитку села.
4. Правові засади диверсифікації сільських територій.

Тема 13. Основні риси аграрного права зарубіжних країн

Поняття, зміст і джерела аграрного права зарубіжних країн. Систематизація і кодифікація аграрного законодавства в зарубіжних країнах. Правовий статус сільськогосподарського підприємства в зарубіжних країнах. Правовий режим майна сільськогосподарських підприємств в зарубіжних країнах. Договори сільськогосподарських підприємств у зарубіжних країнах. Правові форми агропромислової інтеграції в зарубіжних країнах.

Тема 14. Європейська інтеграція та правові механізми вирішення конфліктів в аграрному секторі

Правові засади врегулювання аграрних конфліктів у контексті адаптації законодавства України до права ЄС. Застосування Директив ЄС щодо вирішення конфліктів у сільському господарстві. Альтернативні методи вирішення спорів у аграрному секторі ЄС та їх імплементація в Україні. Європейські підходи до забезпечення прозорості та справедливості у вирішенні конфліктів. Судова практика ЄС у вирішенні аграрних спорів та її значення для української системи правосуддя.

5. Організація самостійної роботи здобувачів освіти

Самостійна робота здобувачів передбачає опрацювання актів законодавства, рекомендованої основної та додаткової літератури, матеріалів правозастосовної практики тощо при підготовці до лекційних та практичних

занять, виконанні обраних завдань СР, здійснення наукової діяльності, підготовці до МК та підсумкового контролю.

Завдання для СР на вибір: робота у групах над вирішенням кейсу (група включає до 5 осіб) або підготовка презентацій та проєктів (одноосібно або групою з 2 осіб) з обраних тем. Максимальний бал – 14 балів.

Кейс є інструментом оцінювання результатів навчання і спрямований на перевірку готовності застосування знань з дисципліни у практичних ситуаціях, вміння аналізувати та синтезувати, надавати оцінку, командна робота. Кейс являє собою реальні або уявні ситуації, що мали місце у сільськогосподарській діяльності або до них максимально наближені та слугують основою для обговорення групою здобувачів під керівництвом викладача. *Мета кейсу* – оцінити рівень знань та вмінь здобувачів вищої освіти, проаналізувати результати в частині їх відповідності до очікуваного переліку результатів навчання та компетентностей, визначити рівень засвоєння і опанування кожним здобувачем, вміння використовувати їх у практичних ситуаціях.

Завдання кейсу готуються письмово, здаються в електронному або друкованому варіанті (на аркушах формату А4 в окремому швидкозшивачі) з наступною структурою: титульний лист (вказати загальну інформацію про місце навчання, номер кейсу, групу і ПІБ виконавців; *див. додаток 1*), зміст, основна частина, що включає виконані завдання, додатки (за необхідності).

Презентація (power point presentation, PPT) – це ефективний та універсальний формат донесення інформації, який являє собою набір слайдів та спеціальних ефектів (слайд-шоу), текстовий зміст презентації, замітки доповідача, що зберігаються в одному файлі. Презентація виконується одноосібно або групою з двох здобувачів. Вибір теми для презентації можливий з запропонованих до відповідних тем курсу або обраний самостійно. Обрана тема для презентації попередньо узгоджується з викладачем. Презентація готується з використанням елементів бренду Університету. Кількість слайдів визначається виконавцем (виконавцями) самостійно, керуючись мінімальною достатністю для розкриття теми.

Правовий проєкт як елемент впровадження концепції навчання через дослідження з метою створення унікального продукту або отримання певного інноваційного результату. У процесі індивідуальної/колективної діяльності під час роботи над проєктом у здобувачів формуються такі якості, як уміння приймати індивідуальні рішення (якщо проєкт індивідуальний), працювати в команді (колективний проєкт), брати відповідальність за вибір рішення, розділяти відповідальність, аналізувати результати діяльності. Зміст проєктної роботи полягає у підборі та аналізі типових практичних ситуацій під час

здійснення сільськогосподарської діяльності та розробленні на основі їх аналізу авторського варіанту вирішення проблеми з застосуванням юридичних інструментів та викладом у відповідній правовій формі (законопроект; акт правозастосування, інший юридичний документ). Вибір теми для правового проекту можливий з запропонованих до відповідних тем курсу або обраний самостійно. Обрана тема для проекту попередньо узгоджується з викладачем.

Правовий проект готується в електронному або друкованому вигляді (на аркушах формату А4 в окремому швидкозшивачі) з наступною структурою: титульний лист (вказати загальну інформацію про місце навчання, назву правового проекту, групу і ПІБ виконавців; додаток 1), зміст (відобразити структурні частини проекту), вступ (коротко описати актуальність та виявлену проблему; до 1,5 стор.), основна частина, що включає виконання завдання (може бути поділена на підрозділи, мінімально 3-5 стор.), список використаних посилань (нормативно-правові акти, наукова, практична література, інші джерела), додатки (за наявності). Правовий проект може бути підготовлений в електронному вигляді з дотриманням вимог до оформлення.

**Донецький національний університет імені Василя Стуса
Юридичний факультет Кафедра
господарського та адміністративного права**

Презентація / Правовий проєкт / Кейс

Здобувачі: П.І.Б.
група

Вінниця – 20__

6. Методи і форми контролю, критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти

До основних методів поточного контролю належать:

- опитування (усне/письмове);
- презентації, правові проекти;
- тестування;
- аналіз законодавства за певним напрямом;
- розв'язання ситуацій;
- виконання обраних видів самостійної роботи.

До основних методів підсумкового контролю належать:

- участь у науково-дослідницькій діяльності;
- екзамен.

Організація та оцінювання навчання визначена «Порядком оцінювання знань здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса» та «Положенням про організацію освітньої діяльності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса».

Форми поточних і підсумкових контролів – розв'язання тестів, виконання теоретичних і прикладних завдань – спрямовані на розвинення спроможності вирішувати юридичні проблеми (конфлікти), які можуть мати місце у сфері аграрних правовідносин, застосовувати теоретичні знання для вирішення практичних ситуацій в професійній діяльності, що досягається за рахунок формування вмінь щодо володіння юридичною термінологією, яка застосовується в аграрному праві, та юридичною технікою, набуття здібностей до правильного відтворення результатів професійної діяльності в юридичній документації, якою супроводжуються аграрні правовідносини; формування навичок з реалізації та застосовування норм аграрного та інших галузей права для захисту прав та інтересів учасників аграрних відносин.

Екзамен не є обов'язковою формою підсумкового контролю. Здобувачів має можливість отримати 100 балів протягом семестру, виконавши всі завдання поточного контролю та взявши участь у науковій роботі з дисципліни.

При викладанні дисципліни використовуються методи усного/письмового опитування, тестування, аналіз законодавства, розв'язання практичних ситуацій.

Таблиця оцінювання знань здобувачів

Змістовний модуль	Змістовний модуль			Екзамен
-------------------	-------------------	--	--	---------

1 18 балів						2 18 балів						Модульний контроль	Самостійна робота	/наукова робота
Організаційно-навчальна робота						Організаційно-навчальна робота								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T 7	T8	T9	T10	T11	T12	10	14	40
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			

Організаційно-навчальна робота здобувачів в аудиторії оцінюється з урахуванням участі в практичних заняттях (тести, усне/письмове опитування, аналіз законодавства та практики його застосування, розв'язання практичних ситуацій).

Тести є інструментом оцінювання результатів засвоєння матеріалу за окремими темами. Мета тесту – оцінити рівень знань та вмінь здобувачів вищої освіти, проаналізувати результати в частині їх відповідності до очікуваного переліку визначених результатів навчання та компетентностей, визначити рівень засвоєння і опанування кожним здобувачем.

Форматом тестового контролю є $\frac{1}{4}$ MCQ, що передбачає 1 правильну відповідь із 4 запропонованих і відсутність відкритих питань для уникнення суб'єктивності оцінювання. Тестовий контроль на практичних заняттях включає 10 тестів до відповідної теми курсу.

Критерії оцінювання тестів. Кожна правильна відповідь оцінюється в 0,1 бали; неправильний вибір варіанту відповіді – 0 балів. Максимальний бал за відмінне проходження тестового контролю – 1 бал.

Опитування є інструментом оцінювання динаміки набутих результатів навчання за певними темами курсу, оцінювання знання термінології, фактів, понять, розуміння, пояснення і сприймання інформації, вміння передати набуті знання своїми словами, висловлюватися з відповідної теми коротко чи розширено із аргументацією власної позиції.

Мета опитування – оцінити рівень розвитку набутих знань та умінь здобувачів вищої освіти, закріпити і узагальнити вивчений матеріал відповідно до визначених в навчальній дисципліні результатів навчання та компетентностей.

Критерії оцінювання опитування (усне/письмове) (максимально 2 бали):

2 бали - усна/письмова відповідь є правильною, цілісною, логічною, обґрунтованою посиланнями на чинне законодавство, аналітичні міркування, демонструє критичне мислення здобувача.

1,5 бали - усна/письмова відповідь є правильною, логічною, частково обґрунтованою посиланнями на окремі нормативно-правові акти, аналітичні міркування та аргументація є недостатніми.

1 бал - усна/письмова відповідь є частково правильною, нецілісною, фрагментарною, недостатньо аргументованою.

0 балів - усна/письмова відповідь є неправильною або містить грубі помилки, здобувач демонструє незнання і нерозуміння навчального матеріалу, не може обґрунтувати свою думку.

Аналіз законодавства та практики його застосування з підготовкою розгорнутої відповіді в усній / письмовій формі є інструментом оцінювання результатів навчання за певними темами курсу. *Мета аналізу* – оцінити рівень знань та вмінь здобувачів вищої освіти, проаналізувати результати навчання в частині їх відповідності до очікуваного переліку визначених результатів навчання та компетентностей, визначити рівень засвоєння і опанування кожним здобувачем навчального матеріалу в контексті вміння шукати, систематизувати, аналізувати, оформляти посилання на законодавчі акти, оцінювати практичні приклади застосування законодавчих норм. Виконання завдання може передбачати індивідуальну або групову роботу. За результатами проведеного аналізу здобувач (група здобувачів) готує усну або письмову відповідь.

Критерії оцінювання аналізу законодавства (максимально 3 бали):

Завдання з аналізу законодавства з підготовкою розгорнутої відповіді в усній / письмовій формі оцінюють за такими критеріями залежно від повноти, правильності та аргументованості відповіді:

- розкриття теми відповідно до завдання, обґрунтованість, посилання на законодавство на практику його застосування, вираження власної (спільної узгодженої) думки щодо теми завдання - від 0 до 1 бала;

- послідовність, логіка викладеного матеріалу, правильність уживання термінологічного апарату та форм - від 0 до 1 бала; - здатність робити висновки - від 0 до 1 балів; **Розв'язання ситуацій.**

Ситуація – це умова або сукупність умов, обставин або подій, що створюють певну ситуацію, викликають певні взаємовідносини людей, стан, положення або обстановку. *Мета розв'язання ситуації* – обробляти інформацію, застосовувати знання при розв'язанні практичних ситуацій із застосуванням методичного інструментарію, демонструвати критичне, аналітичне та логічне мислення, здійснювати комунікації, працювати автономно та/або в команді
Критерії оцінювання розв'язання ситуацій (максимально 3 бали):

3 бали: ситуація розв'язана вірно, містить логічну послідовність дій, при рішенні правильно використані положення законодавства та матеріали практики, зроблено логічні висновки.

2,5 бали: ситуація розв'язана загалом вірно, містить логічну послідовність дій, але допущені незначні неточності або положення законодавства застосовані частково, є загальні висновки.

2 бали: ситуація розв'язана із помилками, при рішенні неправильно використані положення законодавства та матеріали практики або ситуацію вирішено без їх використання, висновки неповні або частково невірні.

від 0 до 1 балів: ситуація виконана невірно, висновки відсутні або невірні.

Модульний контроль проводиться у формі 20 тестових завдань, які включають у себе матеріал всіх тем. Кожне правильно виконане тестове завдання оцінюється в 0,5 бала (загалом - 10 балів).

Самостійна робота здобувачів передбачає опрацювання актів законодавства, рекомендованої основної та додаткової літератури, матеріалів правозастосовної практики тощо при підготовці до лекційних та практичних занять, виконанні обраних завдань СР, здійснення наукової діяльності, підготовці до МК та підсумкового контролю.

Завдання для СР на вибір: робота у групах над вирішенням кейсу (група включає до 5 осіб) або підготовка презентацій та проєктів (одноосібно або групою з 2 осіб) з обраних тем. Максимальний бал – 14 балів.

Кейс є інструментом оцінювання результатів навчання і спрямований на перевірку готовності застосування знань з дисципліни у практичних ситуаціях, вміння аналізувати та синтезувати, надавати оцінку, командна робота. Кейс являє собою реальні або уявні ситуації, що мали місце у сільськогосподарській діяльності або до них максимально наближені та слугують основою для обговорення групою здобувачів під керівництвом викладача. *Мета кейсу* – оцінити рівень знань та вмінь здобувачів вищої освіти, проаналізувати результати в частині їх відповідності до очікуваного переліку результатів навчання та компетентностей, визначити рівень засвоєння і опанування кожним здобувачем, вміння використовувати їх у практичних ситуаціях *Критерії оцінювання роботи над кейсом:*

14-13 балів – уміння чітко виявляти проблеми, розробляти ґрунтовні оригінальні пропозиції щодо вирішення проблемної ситуації, заданої у кейсі, високу спроможність застосування здобутих теоретичних знань з дисципліни у практичних ситуаціях, використання прикладів практики з аналогічних ситуацій, уміння логічно, послідовно викладати своє бачення у процесі обговорення,

здатність якісно подавати свою позицію у заданих формах (наприклад, у вигляді підготовки юридичних документів).

12-9 балів – уміння чітко виявляти проблеми, використовувати наявні пропозиції щодо вирішення проблемної ситуації, заданої у кейсі, наявність у відповіді теоретичних знань з дисципліни у практичних ситуаціях, уміння використовувати законодавство та практику його застосування в аналогічних ситуаціях, викладати власне бачення у процесі обговорення, результат виконання поданий у заданій формі.

8-6 балів – уміння побачити проблему, використовувати наявні пропозиції щодо вирішення проблемної ситуації, використовувати необхідний мінімум теоретичних знань з дисципліни, знань чинного законодавства та практики його застосування, подання результату виконання поданий у заданій формі, але при вирішенні кейсу допущені суттєві недоліки або недостатнє обґрунтування позиції, у тому числі посилення на законодавство, помилки при викладі та оформленні.

від 0 до 5 балів – пропозиції, що або взагалі не стосуються вирішення проблеми або вирішують лише частково проблемну ситуацію, задану у кейсі, слабка присутність у відповіді теоретичних знань з дисципліни, знань чинного законодавства та практики його застосування, допущені істотні помилки щодо обґрунтування позиції, що ставлять її під сумнів, мова викладу та форми подання частково відповідають професійному рівню або взагалі не відповідають.

Презентація (power point presentation, PPT) – це ефективний та універсальний формат донесення інформації, який являє собою набір слайдів та спеціальних ефектів (слайд-шоу), текстовий зміст презентації, замітки доповідача, що зберігаються в одному файлі. Вибір теми для презентації попередньо узгоджуються з викладачем. Презентація готується з використанням елементів бренду Університету. Кількість слайдів визначається виконавцем (виконавцями) самостійно, керуючись мінімальною достатністю для розкриття теми.

Критерії оцінювання презентації відповідно до змістовної наповненості та доцільності використання спеціальних ефектів : (максимально – 7 балів):

- відповідність матеріалу темі презентації, актуальність та правдивість інформації – від 0 до 2 балів;
- структурованість інформації, логіка подання інформації – від 0 до 2 балів;
- наявність посилань на використані інформаційні джерела, правильність їх оформлення – від 0 до 1 бала;

- наочність, легкість сприйняття, «читабельність», відповідність дизайну змісту роботи, єдність стилю в оформленні різних частин презентації – від 0 до 2 балів.

Правовий проєкт як елемент впровадження концепції навчання через дослідження з метою створення унікального продукту або отримання певного інноваційного результату. У процесі індивідуальної/колективної діяльності під час роботи над проєктом у здобувачів формуються такі якості, як уміння приймати індивідуальні рішення (якщо проєкт індивідуальний), працювати в команді (колективний проєкт), брати відповідальність за вибір рішення, розділяти відповідальність, аналізувати результати діяльності. Зміст проєктної роботи полягає у підборі та аналізі типових практичних ситуацій під час здійснення сільськогосподарської діяльності та розробленні на основі їх аналізу авторського варіанту вирішення проблеми з застосуванням юридичних інструментів та викладом у відповідній правовій формі (законопроєкт; акт правозастосування, інший юридичний документ).

Критерії оцінювання проєкту: (максимально – 7 балів)

- актуальність проєкту – важливість проєкту для розвитку аграрного законодавства та практики аграрних правовідносин, реалістичність завдань і мети проєкту – 1 бал;
- інноваційність проєкту та креативність його змісту – 1 бал;
- визначення й обґрунтування цільової аудиторії проєкту – 1 бал;
- обґрунтування вибору юридичних інструментів та форми вирішення проблеми, що піднімається у проєкті – 1 бал;
- доведеність рішень, що приймаються, уміння аргументувати свої висновки і коректність використаних методів дослідження і методів обробки отримуваних результатів – 1 бал;
- оформлення результатів виконаного проєкту (у тому числі презентація) – 1 бал;
- уміння відповідати на питання опонентів на захисті проєктів, лаконічність і аргументованість відповідей – 1 бал.

Підсумковий контроль відбувається у формі екзамену. Складання екзамену передбачено для здобувачів, які не набрали 60 балів протягом семестру або бажають покращити поточний результат. Завдання до екзамену включають тестування у вигляді 15 тестів, правильна відповідь за одне тестове завдання – 1 бал (max 15 балів), вирішення практичної ситуації (max 15 балів) та аналізу судового рішення залежно від повноти та правильності відповіді на питання (max

10 балів). Загальна максимальна кількість балів – 40 балів. Критерії оцінювання вирішення практичної ситуації

у **13 - 15 балів** оцінюється рішення, зміст якого демонструє міцне знання передбаченого програмою навчального матеріалу, чітке і послідовне його викладення та вміння застосувати на практиці, містить докази того, що здобувач вищої освіти може наводити приклади чинного законодавства та практики його застосування, демонструє творчі здібності; у **10-12 балів** оцінюється рішення, зміст якого демонструє тверде знання матеріалу в обсязі навчальної програми та достатній рівень сформованості вміння застосовувати відповідні теоретичні знання на практиці, не містить істотних помилок, вказує на те, що здобувач вищої освіти може чітко викласти матеріал, підкріпити його посиланнями на приклади із законодавства та судової практики; у **5-9 балів** оцінюється рішення, зміст якого демонструє лише поверхневе знання питань, що розглядаються, та низький рівень сформованості вміння застосовувати відповідні теоретичні знання на практиці, містить істотні помилки або характеризується недостатньою аргументованістю, чіткістю та послідовністю викладення матеріалу, недостатністю або помилковістю посилань на законодавство; у **0 балів** оцінюється рішення, зміст якого демонструє недостатнє знання питань, що розглядаються, істотні прогалини в знаннях основного матеріалу, незадовільно низький рівень сформованості практичних вмінь (незнання основних понять і положень навчального курсу, невміння пов'язати загальнотеоретичний матеріал з прикладами з чинного законодавства та застосувати на практиці тощо).

Альтернативою складанню екзамену може стати виконання наукової роботи. **Наукова робота** здобувача вищої освіти зараховується як підсумковий контроль при умові підготовки та опублікування наукової статті у фаховому виданні за тематикою дисципліни до завершення навчання з дисципліни (30 балів), опублікування наукової статті за тематикою дисципліни (наприклад, у Віснику СНТ) (20 балів), участі у науковому заході (виступ на конференції) з опублікуванням тез (20 балів) або тільки опублікування тез (10 балів).

Зразок оформлення статті уточнюється у конкретному виданні. Перелік видань, що віднесені до фахових, можна знайти за посиланням: http://library2.stu.cn.ua/na_dopomogu_naukovcyu/ukrainsjki_fahovi_vidannya_v_mi_zh_narodnih_bazah_danij/yuridichni_naukovi_fahovi_vidannya/

Зразок оформлення тез уточнюється у вимогах відповідної конференції. Наприклад, Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «Сучасні проблеми законодавства, практики його

застосування та юридичної науки», що проводиться юридичним факультетом Донецького національного університету імені Василя Стуса ЩОРІЧНО.

Всі види робіт мають виконуватись здобувачем самостійно та вчасно із дотриманням встановлених у календарному плані часових меж. Відпрацювання пропущеного заняття допускається протягом наступних після пропущеного заняття двох тижнів шляхом надсилання виконаних завдань на корпоративну пошту викладача.

У випадку порушення термінів виконання робіт здобувачем – підсумкова оцінка знижується викладачем на 20% за кожний повний тиждень прострочення.

Всі роботи мають бути виконані здобувачем самостійно, не допускається привласнення чужих робіт, розробок, презентацій - без посилання на джерела інформації. Інформація має бути достовірною, правдивою, НПА - чинними.

Виконані завдання НЕ зараховуються у випадку відходу/порушення здобувачами вищої освіти від норм доброчесності (<https://cutt.ly/wa1fgU1>) без права відпрацювання.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за бальною шкалою, що використовується в Університеті	Оцінка за національною шкалою
A	90-100	відмінно
B	82-89	добре
C	75-81	добре
D	67-74	задовільно
E	60-66	задовільно
FX	0-59	незадовільно

7. Орієнтовні питання до екзамену:

1. Аграрне право: поняття, особливості, співвідношення з іншими галузями права.
2. Предмет, методи, принципи правового регулювання аграрних відносин.
3. Поняття, особливості і види аграрних правовідносин.
4. Поняття, загальна характеристика, класифікація джерел аграрного права.
5. Нормативно-правові акти як джерела аграрного права.
6. Локальні нормативні акти як джерела аграрного права.

7. Міжнародні нормативно-правові акти, акти ЄС як джерела аграрного права.
8. Значення судової практики в регулюванні аграрних відносин.
9. Проблеми і шляхи удосконалення аграрного законодавства України.
10. Поняття продовольчої безпеки. Правова основа її забезпечення.
11. Правове забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції. Стандартизація та сертифікація сільськогосподарської продукції.
12. Права, обов'язки і відповідальність сільськогосподарських товаровиробників за правопорушення у сфері безпечності та якості сільськогосподарської продукції.
13. Правові засади виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції.
14. Поняття і класифікація суб'єктів аграрного права.
15. Правовий статус сільськогосподарських кооперативів та аграрних господарських товариств.
16. Органи управління та контролю у сільськогосподарських кооперативах.
17. Органи управління та контролю в аграрних господарських товариствах.
18. Правовий статус державних сільськогосподарських підприємств.
19. Правовий статус фермерських господарств.
20. Право на ведення особистого селянського господарства.
21. Правове регулювання господарської діяльності особистих селянських господарств.
22. Господарські об'єднання в аграрному секторі економіки.
23. Банкрутство фермерського господарства.
24. Правовий статус громадян як учасників аграрних правовідносин.
25. Право членства в сільськогосподарських кооперативах. Права й обов'язки членів сільськогосподарських кооперативів.
26. Правовий статус асоційованого члена сільськогосподарського кооперативу.
27. Право засновництва (участі) в аграрних господарських товариствах.
28. Поняття й особливості правового регулювання трудових відносин у сільському господарстві.
29. Робочий час і час відпочинку працівників сільського господарства.
30. Правове регулювання охорони праці працівників сільського господарства.

31. Поняття, види, системи і форми оплати праці працівників і членів (учасників) сільськогосподарських підприємств.
32. Особливості правового регулювання праці членів сільськогосподарського кооперативу, фермерського господарства, особистого селянського господарства.
33. Гарантії прав громадян як учасників аграрних відносин.
34. Правовий режим майна у сільському господарстві. Фонди сільськогосподарських підприємств.
35. Правовий режим майна сільськогосподарських кооперативів.
36. Правовий режим майна фермерського господарства. Фермерське господарство як цілісний майновий комплекс.
37. Орендні майнові відносини у сільському господарстві.
38. Гарантії і захист майнових прав сільськогосподарських товаровиробників.
39. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення. Земельна правосуб'єктність сільськогосподарських підприємств.
40. Право власності на землю сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств.
41. Право користування землею в сільському господарстві.
42. Правовий режим використання вод, надр, лісових ресурсів, об'єктів рослинного і тваринного світу у сільському господарстві.
43. Поняття, сутність, принципи державного регулювання аграрного сектора економіки.
44. Форми і методи державного регулювання аграрного сектора економіки.
45. Загальна характеристика і система органів державного управління сільським господарством.
46. Правовий статус Міністерства аграрної політики і продовольства України.
47. Державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників.
48. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері аграрного виробництва.
49. Державний контроль у сфері сільськогосподарського виробництва.
50. Юридичне обслуговування сільськогосподарських товаровиробників.
51. Правове регулювання сільськогосподарської дорадчої діяльності. Правовий статус сільськогосподарської дорадчої служби.

52. Правове регулювання фінансування і кредитування сільськогосподарських товаровиробників.
53. Правове регулювання оподаткування сільськогосподарських товаровиробників.
54. Правові аспекти оподаткування єдиним податком сільськогосподарських товаровиробників.
55. Правове регулювання цін і тарифів у сільському господарстві.
56. Правові форми збуту сільськогосподарської продукції.
57. Договір контрактації сільськогосподарської продукції: сторони, істотні умови, порядок виконання, відповідальність сторін.
58. Правовий статус Аграрної біржі. Характеристика біржових договорів.
59. Правовий статус оптового ринку сільськогосподарської продукції.
60. Поняття і форми матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників.
61. Поняття і форми виробничо-технічного обслуговування аграрних товаровиробників.
62. Правові засади страхування в аграрному секторі економіки.
63. Правова основа планування виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників.
64. Правові засади надання державних адміністративних послуг у сфері аграрного виробництва.
65. Державний контроль у сільському господарстві.
66. Правові аспекти інвестування та впровадження інновацій у сільське господарство. Договори на використання науково-технічної продукції у сільському господарстві.
67. Правова основа забезпечення соціального розвитку села.
68. Форми і способи захисту прав сільськогосподарських підприємств.
69. Судовий захист прав і інтересів сільськогосподарських підприємств.
70. Неюрисдикційні форми захисту прав сільськогосподарських підприємств.
71. Поняття, підстави і види відповідальності в аграрних відносинах.
72. Дисциплінарна і матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарських товаровиробників.
73. Юридична відповідальність членів (учасників) сільськогосподарських підприємств.

74. Господарсько-правова і цивільно-правова відповідальність за порушення у сфері аграрних правовідносин.
75. Адміністративна і кримінальна відповідальність за порушення у сфері аграрних правовідносин.
76. Відповідальність за порушення вимог використання та охорони земель та інших природних ресурсів в аграрному виробництві.
77. Правове регулювання племінної справи у тваринництві.
78. Правове регулювання тваринництва.
79. Правове регулювання рослинництва.
80. Правове регулювання бджільництва.
81. Правове регулювання аквакультури.
82. Правове регулювання ветеринарної медицини.
83. Правове регулювання насінництва та розсадництва.
84. Правовий статус зернового складу, його права й обов'язки по зберіганню зерна.
85. Поняття і джерела аграрного права зарубіжних країн.

8. Тематика курсових робіт

1. Правове забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції у процесі її виробництва.
2. Правовий статус сільськогосподарського товаровиробника.
3. Правовий статус аграрних господарських товариств.
4. Правовий статус працівників сільського господарства.
5. Правовий статус учасника (члена) сільськогосподарського підприємства.
6. Правове регулювання створення фермерського господарства.
7. Правовий режим майна сільськогосподарського кооперативу та аграрного господарського товариства.
8. Органи управління сільськогосподарським підприємством та їх повноваження.
9. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників.
10. Правове регулювання надання послуг сільського (зеленого) туризму.
11. Судовий захист прав і інтересів сільськогосподарських підприємств.
12. Правовий статус особистих селянських господарств.

13. Правове регулювання оподатковування сільськогосподарських товаровиробників.
14. Права й обов'язки членів сільськогосподарських кооперативів.
15. Договір контрактації сільськогосподарської продукції.
16. Правове регулювання надання кредитної субсидії сільськогосподарським товаровиробникам.
17. Договори про реалізацію сільськогосподарської продукції.
18. Правове регулювання оподатковування єдиним податком сільськогосподарських підприємств.
19. Правове забезпечення соціального розвитку села.
20. Будь-яка тема на вибір здобувача освіти, пов'язана з особливостями правового регулювання аграрних відносин.

9. Інформаційні ресурси

Верховна Рада України	https://www.rada.gov.ua/
Міністерство аграрної політики та продовольства України	https://minagro.gov.ua/
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського	http://www.nbuv.gov.ua
Національний університет біоресурсів і природокористування України	https://nubip.edu.ua
Аграрна біржа	https://agrex.gov.ua
Аграрний сектор України	http://agroua.net/news
Український діловий журнал про агробізнес	https://landlord.ua/
Український клуб аграрного бізнесу	https://www.ucab.ua/ua
Єдиний державний реєстр судових рішень	https://reyestr.court.gov.ua/
Аграрне право: електронний курс на платформі Moodle	https://moodle.donnu.edu.ua/course/view.php?id=3186
Інформаційно-аналітична	https://rang.donnu.edu.ua/?pg=kt&rz=8#search

база наукових праць Донецького національного університету імені Василя Стуса.	
--	--

10. Рекомендована література

Основна література

1. Аграрне право України: Навчальний посібник / авторський колектив: Антоненко О.А., Гоштина С. Л., Григорецька І. І., Диршлюк В. І., Журавель А.В., Кострицький І.Л., Пашенко О.М.; за ред. Пашенка О.М. Одеса: ОДУВС, 2022. 206 с.
2. Аграрне право України: Навчальний посібник / Х.А. Григор'єва, В.Д. Сидор, Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш І.І. та ін.; за заг. ред. І.І. Каракаша. Одеса: Юридична література, 2017. 436 с.
3. Аграрне право: посіб. для підгот. до іспиту / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін.; за заг. ред. А.М. Статівки. Харків: Право, 2018. 202 с.
3. Аграрне право: підручник / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та ін.; за заг. ред. А.М. Статівки. – Вид. 2-ге, змін. – Харків: Право, 2021. 416 с.
4. Аграрне право України: підручник / В.М. Єрмоленко, О.В. Гафурова, М.В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В.М. Єрмоленка. К.: Юрінком Інтер, 2010. 608 с.
5. Аграрне право: підручник / В.П. Жушман, В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко та ін.; за ред. В.П. Жушмана та А.М. Статівки. Х.: Право, 2010. 296 с.
6. Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика: монографія / кол. авт. А.М. Статівка та ін.; за ред. А. М. Статівки; Харків: ФІНН, 2010. 240 с.
7. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / А.М. Статівка, В.М. Корнієнко; Харків: Юрайт, 2015. 272 с.
8. Проблеми правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні: монографія / А. П. Гетьман та ін.; ред.: А. П. Гетьман, М. В. Шульга; Харків: Право, 2016. 360 с.
9. Словник з аграрного права (600 понять і термінів) / Жушман В.П., Погрібний О.О., Уркевич В.Ю., за ред. В.П. Жушмана. Харків: «Право», 2010. 160 с.

10. Копиця М.А. Основні тенденції розвитку аграрного законодавства ЄС: загальний огляд. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/06/43.pdf>

Допоміжна література

1. Багай Н.О. Теоретико-методологічні засади розвитку аграрного законодавства України в умовах євроінтеграції : дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.06. Івано-Франківськ, 2021.

2. Бондар О. Місце контрольно-наглядової діяльності у сільському господарстві в предметі аграрного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 8. С. 41–45.

3. Брінцов А. Принципи кодифікації аграрного законодавства України. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 10. С. 32–38.

4. Гребенюк М. Особливості правового забезпечення продовольчої безпеки в Республіці Індія. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 2. С. 57-62.

5. Даньшина К. Є. Правове регулювання трудових відносин у фермерських господарствах України : дисер. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Х., 2016. 205 с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Danshina/d_Danshina.pdf

6. Kalachenkova K., Melnyk S., Pavliuchenko Y., Titova O., Kvasnytska R.. Principles of Business Activity in the Context of Sustainable Development. Lecture Notes in Networks and Systems, 2021, 194 LNNS, стр. 273–285. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007%2F978-3-030-69221-6>

7. Калаченкова К.О. Правове регулювання використання діджитал технологій в агропромисловому комплексі України: проблематика та перспективи. *Осінні юридичні читання – 2024. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки*: Випуск XXXIV: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Осінні юридичні читання – 2024». 21 листопада 2024 р., Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. С. 24-26. URL:

<https://dnu.sharepoint.com/portals/law/Lists/List5/Attachments/164/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%9e%d1%81%d1%96%d0%bd%d0%bd%d1%96%20%d1%8e%d1%80%d0%b8%d0%b4%d0%b8%d1%87%d0%bd%d1%96%20%d1%87%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f%202024.pdf>

8. Калаченкова К.О. Теоретичні та прикладні аспекти впровадження цифрових платформ у аграрному секторі: порівняльно-правове дослідження.

Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. №2, 2024. С. 32-42. URL: <https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article/view/16927>

9. Коваленко Т. І., Марченко С. І. Правове регулювання господарської діяльності в агропромисловому комплексі України. К.: Юрінком Інтер, 2015. 296 с.

10. Корнієнко Г.С. Теоретико-правові засади становлення та розвитку агробізнесу в Україні : дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2021.

11. Лушпаєв С. Правове становище сімейного фермерського господарства: окремі питання. *Підприємництво, господарство і право.* 2017. № 3. С. 107-111.

12. Любич А. Система процедурних норм в аграрному праві. *Підприємництво, господарство і право.* 2015. № 1. С. 62-66.

13. Марич Х. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. *Підприємництво, господарство і право.* 2016. № 3. С. 87-93.

14. Павлюченко Ю.М. Відповідальність за порушення у сфері виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції. *Порівняльно – аналітичне право.* 2017. № 2.

15. Павлюченко Ю.М. Завдання і засоби державного регулювання аграрного ринку. *Право України.* 2018. № 5. С. 71-85.

16. Павлюченко Ю.М. Публічно-правове забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій. *Актуальні проблеми забезпечення сталого розвитку держави і права: колективна монографія / за ред. Р.Ф. Гринюка, А.Є. Краковської, О.Г. Турченко.* Вінниця: ТОВ «ТВОРИ». 2019. С. 285-307.

17. Пащенко О.М. Проблеми кодифікації аграрного законодавства: на прикладі законодавства про сільськогосподарську кооперацію. *Правова система: теорія і практика.* 2024. № 2. С.81-85. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2024.2.13> URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2024/2/15.pdf>

18. Платонова Є. О. Правові аспекти надання послуг у сфері сільського зеленого туризму як виду діяльності особистого селянського господарства. *Порівняльно – аналітичне право.* 2017. № 1.

19. Pyroh Olha, Kalachenkova Kateryna, Kuybida Vasyi, Chmil Hanna, Kiptenko Viktoriia, Razumova Oleksandra. The Influence of Factors on the Level of Digitalization of World Economies. *International Journal of Computer Science and Network Security*, VOL.21 No.5, May 2021. pp. 183-191. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.5.26>. URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202105/20210526.pdf

20. Державна політика розвитку кластерів як складова частина формування інноваційної моделі сільського господарства: аграрно-правовий погляд. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 115-121.

21. Чабаненко М.М. Система аграрного права України: методологічні засади становлення та розвитку: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.06. Харків, 2016. 43 с.

22. Філюк О.С. Юридичне забезпечення захисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Луцьк, 2021.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Кодекс законів про працю України від 17 грудня 1971 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50.– Ст. 375.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – додаток до № 51.– Ст. 1122.

4. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 1. – Ст. 1. (у редакції 2018 р.)

5. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 17. – Ст. 99.

6. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340.

7. Водний кодекс України від 6 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – Ст. 189.

8. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.

9. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3. – Ст. 27.

10. Господарський кодекс: Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–22. – Ст. 144.

11. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

12. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 92. – Ст. 3248.

13. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2019. – № 19. – Ст. 74.

14. Про аграрні розписки: Закон України від 6 листопада 2012 р. // Офіційний вісник України. – 2013. – № 5. – Ст. 146.
15. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 32. – Ст. 409.
16. Про аквакультуру: Закон України від 18 вересня 2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 43. Ст. 616. (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17#Text>
17. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50-51. – Ст. 384.
18. Про бджільництво: Закон України від 22 лютого 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 21. – Ст. 157.
19. Про ветеринарну медицину: Закон України від 25.06.1992р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 36. Ст. 531. (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#top>
20. Про ветеринарну медицину: Закон України від 04 лютого 2021р. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 8-9. Ст. 24. (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206-20#Text> (введення в дію 01.09.2025).
21. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 30. – Ст. 542.
22. Про виноград та виноградне вино: Закон України від 16 червня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України – 2005 – № 31. – Ст. 419.
23. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 31. – Ст. 146.
- 24.
25. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 7 липня 2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011 – № 60. – Ст. 2405.
26. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 350.
27. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин: Закон України від 18 травня 2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 31. Ст. 343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>
28. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 49. Ст. 527. (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>

29. Про державно–приватне партнерство: Закон України від 1 липня 2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 58. – Ст. 1988.

30. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України – 2003. – № 31–32. – Ст. 263.

31. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31 травня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України – 2007 – № 35. – Ст. 484.

32. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів: Закон України від 19 грудня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 46. – Ст. 345.

33. Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції: Закон України від 17 липня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 44. – Ст. 281.

34. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України – 2003 – № 49-51. – Ст. 376.

35. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 24. – Ст. 243.

36. Про засади державної регуляторної політики в сфері господарської діяльності: Закон України від 11 вересня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 9. – Ст. 79.

37. Про заставу: Закон України від 2 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 223.

38. Про захист рослин: Закон України від 14 жовтня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998.– № 50-51. – Ст. 310.

39. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 8 липня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України – 2011 – № 2-3. – Ст. 11.

40. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 4 липня 2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 35. Ст. 258. (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-15#Text>

41.

42. Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – Ст. 313.

43.

44. Про карантин рослин: Закон України від 30 червня 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 34. Ст. 352. (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3348-12#Text>
45. Про кооперацію: Закон України від 10 липня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 5. Ст. 35. (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text>
46. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 2015. – № 23. – Ст. 158.
- 47.
48. Про меліорацію земель: Закон України від 14 січня 2000 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 2000. – № 11. – Ст. 90.
49. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
50. Про молоко та молочні продукти: Закон України від 24 червня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 47. Ст. 513. (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1870-15#Text>
- 51.
52. Про насіння і садивний матеріал: Закон України від 26 грудня 2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 13. Ст. 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-15#Text>.
53. Про оренду землі: Закон України від 6 жовтня 1998 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 2004. – № 10. – Ст. 102.
54. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10 липня 2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 36. Ст. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>
55. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 2014. – № 41-42. – Ст. 2024.
56. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 29. Ст. 232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>
57. Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі Закон України від 10 липня 1996 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1996. – № 41. – Ст. 188.
58. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1995. – № 17. – Ст. 121.

59. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 9 лютого 2012 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 19. – Ст. 708.
60. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5 квітня 2007 р. // Відомості Верховної Ради України – 2007 – № 29. – Ст. 389.
61. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України від 25 червня 2009 р. // Відомості Верховної Ради України – 2009 – № 51. – Ст. 755.
62. Про оцінку земель: Закон України від 11 грудня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004 – № 15. – Ст. 229.
63. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
64. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21 квітня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993.– № 21. – Ст. 218.
65. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 668.
- 66.
67. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5 листопада 1991р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 3. – Ст. 10.
68. Про перелік товарів, не дозволених для виплати заробітної плати натурою: постанова КМУ від 3 квітня 1993 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1993. – № 11. – Ст. 273.
69. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 2 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995.– № 14. – Ст. 91.
70. Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15 грудня 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 2. Ст. 7. (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12#Text>.
71. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон УРСР від 17 жовтня 1990 р. *Відомості Верховної Ради*. 1990. № 45. Ст. 602. (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-12#Text>.
72. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон України від 5 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – Ст. 314.
73. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 9. – Ст. 89.
- 74.

75. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 8 липня 2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 59. – Ст. 2351.
76. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 6 лютого 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 15. – Ст. 107.
77. Про рослинний світ: Закон України від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 22-23. – Ст. 198.
- 78.
79. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України – 2004 – № 38. – Ст. 470.
80. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21 липня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text>
81. Про сільськогосподарський перепис: Закон України від 23 вересня 2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 9. – Ст. 115.
82. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 37 – Ст. 447.
- 83.
84. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 14. – Ст. 97.
85. Про товарні біржі: Закон України від 10 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 11. – Ст. 83. (в редакції від 19 червня 2020 р.)
86. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 35. – Ст. 412.
- 87.
88. Про ціни та ціноутворення: Закон України від 21 червня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 19-20. – Ст. 190.
89. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45. Ст. 363. (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>.
90. Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві: Закон України від 04 листопада 2021 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 6. Ст. 42
91. Про додаткові засади до рішення соціальних проблем на селі до подальшого розвитку аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 21 лютого 2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002.– № 9.– Ст. 396.

92. Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей: постанова Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 р. № 116 // Зібрання постанов Уряду України. – 1996. – № 6. – Ст. 192., Урядовий кур'єр. – 1 лютого.

93. Про затвердження Переліку робіт, при виконанні яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, умови її застосування і Типового договору про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність: наказ Міністерства праці України від 12 травня 1996 р. № 43 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0286-96&c=1>.

94. Про затвердження положень про реєстри сільськогосподарських дорадчих служб, а також сільськогосподарських дорадників і експертів-дорадників: постанова Кабінету Міністрів України від 3 липня 2006 р. № 897 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 27. – Ст. 1939.

95. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу: постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2007 р. № 963 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 55. – Ст. 2221.

96. Про Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи, організації: постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. № 1040 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3068. 86. Про затвердження Типового положення про структурний підрозділ місцевої державної адміністрації: постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2012 р. № 887 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 73. – Ст. 2941.

97. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів: постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 667 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 73. – Ст. 2402.

98. Про затвердження Положення про Державне агентство рибного господарства України: постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 895 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 90. – Ст. 3018.

99. Про затвердження Порядку видачі експлуатаційного дозволу, форми експлуатаційного дозволу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від

11 листопада 2015 р. № 930 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 92. – Ст. 3129.

100. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р // Урядовий кур'єр. – 2013. – № 215.

101. Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: постанова КМУ від 14 січня 2015 р. № 15 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 7. – Ст. 164.

102. Питання Державної екологічної інспекції: розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.07.2012// Офіційний вісник України. – 2012. – № 52. – Ст. 2093.

103. Про затвердження нормативно-правових актів з питань розвитку бджільництва: наказ Міністерства аграрної політики України від 20 вересня 2000 р. № 184/82 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 43. – Ст. 1872.

104. Інструкція з оформлення органами рибоохорони матеріалів про адміністративні правопорушення: наказ Міністерства аграрної політики України від 9 квітня 2003 р. № 101 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 14. – Ст. 803.

105. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економіки України від 2 березня 2007 р. № 60 [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.rada.gov.ua

106. Про затвердження Примірного договору про надання фінансової підтримки сільськогосподарському обслуговуючому кооперативу: наказ Міністерства аграрної політики України від 29 вересня 2009 р. // Ліга. Закон. Бізнес. 8.1.5., 2010 г.

107. Про затвердження Типових правил роботи оптових ринків сільськогосподарської продукції: наказ Міністерства аграрної політики і продовольства України від 19 грудня 2010 р. № 73 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 26. – Ст. 1045.

108. Порядок та умови проведення конкурсного відбору сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів для надання їм фінансової підтримки за рахунок коштів державного бюджету: наказ Міністерства аграрної політики і продовольства України від 17 серпня 2011 р. № 410 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 79. – Ст. 2927.

109. Про затвердження Порядку та умов проведення конкурсу для надання фінансової підтримки фермерським господарствам: наказ Міністерства аграрної політики і продовольства України від 2 вересня 2011 р. № 441 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 74. – Ст. 2792.

110. Про затвердження форм документів для надання фінансової підтримки фермерським господарствам: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 14 вересня 2011 р. № 468 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 74. – Ст. 2793.

111. Про затвердження Порядку ведення агрохімічного паспорта поля, земельної ділянки: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 11 жовтня 2011 р. № 536 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 102. – Ст. 3764.

112. Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положення про структурний підрозділ агропромислового розвитку місцевої державної адміністрації: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 21 листопада 2012 року № 722 // Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/ministry?nid=2721>.

113. Про затвердження Порядку проведення атестації суб'єктів господарювання на право виробництва та реалізації насіння і садивного матеріалу, Положення про Державний реєстр виробників насіння і садивного матеріалу: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20 лютого 2013 р. № 115 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 25. – Ст. 846.

104. Про затвердження Порядку присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві та Технологічних вимог до проведення селекційно-племінної роботи в галузі бджільництва: наказ Міністерства аграрної політики і продовольства України від 19 червня 2015 р. № 234 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 60. – Ст. 1985.

114. Про затвердження Порядку обліку особистих селянських господарств сільськими, селищними та міськими радами: наказ Державного комітету статистики України від 26 жовтня 2009 р. № 409 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 5. – Ст. 218.

115. Примірне положення про підсобні виробництва та промисли в колективних, державних сільськогосподарських підприємствах, міжгосподарських організаціях та інших агропромислових формуваннях: схвалено Всеукраїнською Радою КСП та затверджено Міністерством сільського господарства та продовольства України у березні 1994 р. // Бюлетень законодавства і юридичної практики. – 1996. – № 5.

Міжнародні нормативно-правові акти

1. Про права на організацію та об'єднання працівників у сільському господарстві: Конвенція № 11 Міжнародної організації праці від 25 жовтня 1921 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Про мінімальний вік допуску дітей на роботу в сільському господарстві: Конвенція № 10 Міжнародної організації праці від 25 жовтня 1921 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Про обов'язкове страхування на випадок інвалідності працівників у сільському господарстві: Конвенція № 38 Міжнародної організації праці від 29 липня 1933 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. Про обов'язкове страхування за віком працівників у сільському господарстві: Конвенція №36 Міжнародної організації праці від 29 червня 1933 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
5. Про процедуру встановлення мінімальної заробітної плати в сільському господарстві: Конвенція № 99 Міжнародної організації праці від 23 серпня 1953 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
6. Про встановлення загальних принципів та вимог законодавства щодо харчових продуктів, створення Європейського органу з безпеки харчових продуктів та встановлення процедур у галузі безпеки харчових продуктів: регламент Європейського парламенту та Ради ЄС від 28 січня 2002 р. № 178/2002. URL: <http://eulaw.ru/search> .
7. Про встановлення єдиних правил для програм прямої підтримки в рамках спільної сільськогосподарської політики, програми підтримки фермерів і внесення змін в регламенти (ЄС) № 2019/93, (ЄС) № 1452/2001, (ЄС) № 1453/2001, (ЄС) №1454/2001: регламент Європейського парламенту та Ради ЄС від 29 вересня 2003 р. № 1782/2003. URL: <http://eulaw.ru/search>
8. Про загальну безпеку продукції: директива Комісії від 3 грудня 2001 р. №2001/95/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-01#Text
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р., ратифікована 30 листопада 2015 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

Матеріали судової практики

1. Огляд судової практики Верховного Суду в господарських справах за участю сільськогосподарських кооперативів (рішення, внесені до ЄДРСР, за

2018–2023 роки) URL:
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KGS_kooperativi.pdf

2. Фермерські господарства: деякі проблеми застосування норм процесуального та матеріального права у земельних спорах. URL:
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Presentation_Hudyma_Fermer.pdf

3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 20 червня 2023 року по справі № 633/408/18 (Провадження № 14-86цс22) (за яких умов член фермерського господарства має право на виділення йому у власність земельної ділянки із земель цього господарства) URL:
<https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1480878/> URL:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112516537>

4. Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна практика: рішення, внесені до ЄДРСР, за період з 01.11.2023 до 30.11.2023) (Випадки, за яких до правовідносин, що виникають у зв'язку з діяльністю фермерських господарств, може бути застосовано приписи законодавства, які регулюють діяльність товариств з обмеженою відповідальністю). URL:
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KGS_11_2023.pdf

5. Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду за I півріччя 2024 року. (Про банкрутство ФГ) URL:
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KGS_I_pivr_2024.pdf

Навчальне видання

Електронне видання

ЗАВДАННЯ

**ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ
«АГРАРНЕ ПРАВО»**

для студентів денної форми навчання

У к л а д а ч: КАЛАЧЕНКОВА Катерина Олександрівна